

© Fortepan, Holenár Csaba és Edina

nka
Nemzeti Kulturális Alap

2000

IRODALMI ÉS TÁRSADALMI HAVI LAP

Szerkeszti: Ambrus Judit, Barabás András, Czeglédi András, Margócsy István, Trencsényi Balázs.
Munkatársak: Bojtár Endre, Kovács János Mátyás, Szilágyi Ákos

Margócsy István • Nemes Z. Márió

Dánél Mónika • Braun Barna

Nyerges Gábor Ádám • Bödecs László

Evellei Kata • Simon Márton • Györe Bori

Gy. Molnár Kadosa • Kemény Gabriella

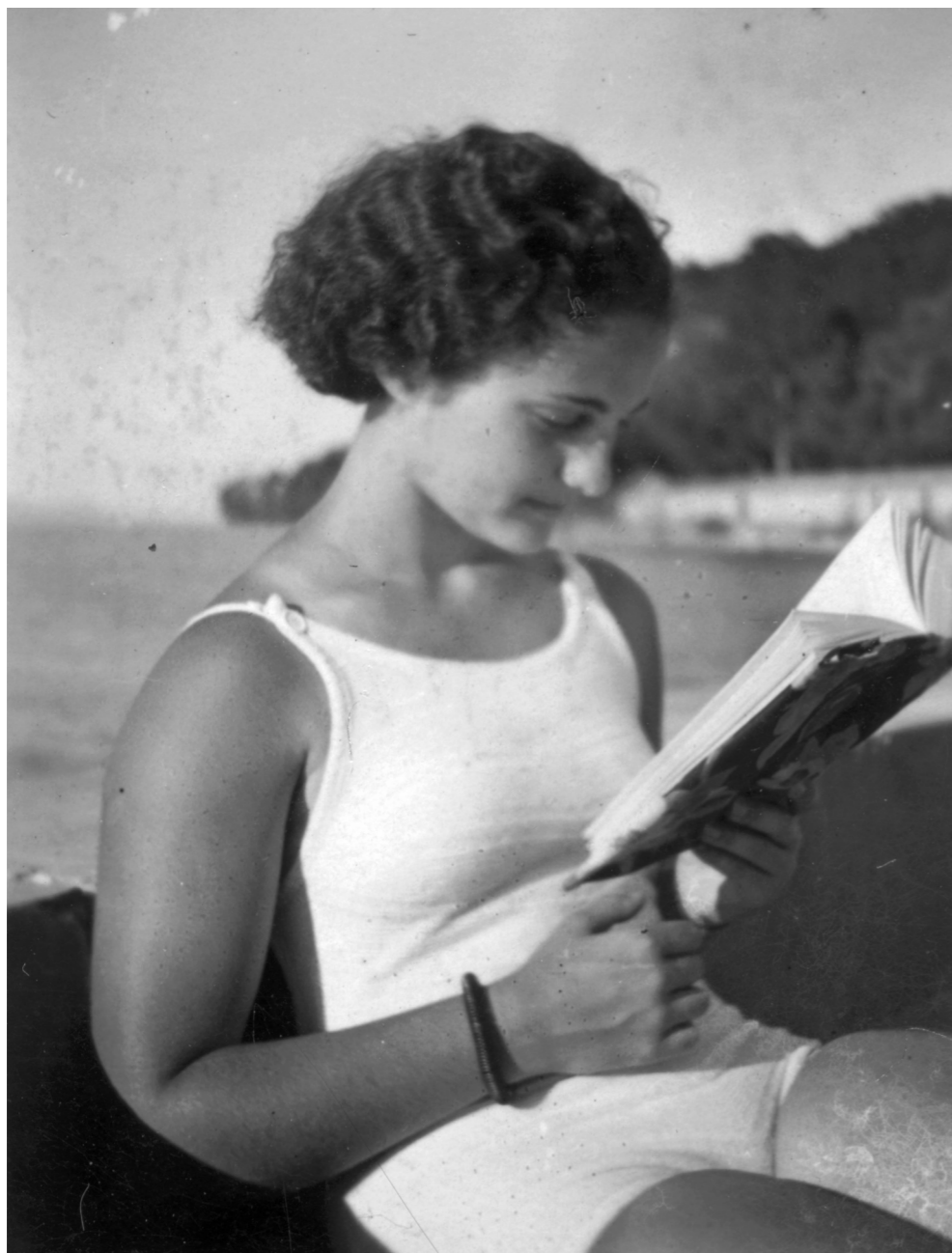
Imre Ábris • Pintér Kitti • Bendl Vera

IRODALOM

2016. 7. szám – 5. füzet

Ára: 500 Ft

© Fortepan, Vojnich Pál

E SZÁMUNK SZERZŐI

Bendl Vera (1980) bölcész

Bödecs László (1988) költő, kritikus

Braun Barna (1990) a *FÉLonline.hu* alapító főszerkesztője

Dánél Mónika (1976) az ELTE BTK oktatója, két tanulmánykötet szerzője

Evellei Kata (1988) az ELTE magyar nyelvészet szakos doktorandusza, költő, kritikus

Gy. Molnár Kadosa (1989) magyar- és történelemtanár szakos hallgató

Györe Bori (1981) szerkesztő, első verseskötete idén jelenik meg

Imre Ábris (1998) költő

Kemény Gabriella (1996) a Budapesti Corvinus Egyetem hallgatója

Margócsy István (1949) irodalomtörténész, kritikus

Nemes Z. Mária (1982) költő, kritikus, esztéta

Nyerges Gábor Ádám (1989) író, költő, az *Apokrif*, és az *Art7* szerkesztője

Pintér Kitti (1995) az ELTE BTK irodalomtudomány- és latin szakos hallgatója

Simon Márton (1984) költő

E számunkat a Fortepan gyűjteményének fotóival illusztráltuk

Kedves Barátaink, Szerzőink, Olvasóink és Támogatóink a múltban, bizonyára a jelenben, s remélhetőleg a jövőben is!

A 2000 megkísérli a lehetetlent: a 2016-os kényszerhelyzet okozta szüneteltetés után megpróbál talpra állni. Úgy hisszük, tartozunk annyival közönségünknek, több mint negyedszázados működésünknek, hogy ne adjuk fel, s megragadjunk minden tisztességes lehetőséget arra, hogy a mostani megszükkült publikációs térben is biztosítsunk megjelenési lehetőséget annak a kultúra-felfogásnak (s persze kiváló szerzőinknek), amely a 2000 olvasóiban rokonszenvet keltett.

Jelen sorozatunk a 2016-os évfolyam pótlásául született, az öt szám tematikus összeállítás olyan témákról, melyek mindig is lapunk érdeklődésének homlokterében állottak; ami pedig a jövőt illeti: reményeink szerint ezután megindulhat a megszokott rendszeres megjelenés is.

Ehhez kérjük kedves Olvasóink szíves támogatását – s mindenekelőtt: érdeklődését!

A 2000 szerkesztői

2000

I R O D A L M I É S T Á R S A D A L M I H A V I L A P

7. SZÁM – 5. FÜZET / IRODALOM

Lenne miről beszélni – Irodalmárok a legfiatalabb irodalomról	3
Bödecs László: <i>A munkanap végén, péntek</i>	27
Evellei Kata: <i>Közel</i>	29
Simon Márton: <i>Versek</i>	31
Györe Bori: <i>Fent lenni</i>	33
Gy. Molnár Kadosa: <i>Novellák</i>	38
Kemény Gabriella: <i>Versek</i>	41
Imre Ábris: <i>Novellák</i>	44
Pintér Kitti: <i>Versek</i>	46
Bendl Vera: <i>Lídia aztán le van nyugodva</i>	49

FELELŐS SZERKESZTŐ: MARGÓCSY ISTVÁN

SZERKESZTŐK: AMBRUS JUDIT, BARABÁS ANDRÁS, CZEGLÉDI ANDRÁS, MARGÓCSY ISTVÁN, TRENCÉNYI BALÁZS

MUNKATÁRSÁK: BOJTÁR ENDRE, KOVÁCS JÁNOS MÁTYÁS, SZILÁGYI ÁKOS **OLVASÓSZERKESZTŐ:** AMBRUS JUDIT

LAPTERV: SZÜTS MIKLÓS **ALAPÍTÓ SZERKESZTŐK:** HERNER JÁNOS, HORVÁTH IVÁN, LENGYEL LÁSZLÓ, TÖRÖK ANDRÁS

KORÁBBI SZERKESZTŐINK, MUNKATÁRSAINK: KÁLMÁN C. GYÖRGY, NAGY MÓNICA ZSUZSANNA, [RÉTI PÉTER] SZÜTS MIKLÓS

LEVÉLCÍM: 1380 Budapest, Pf.: 1090. **E-MAIL:** ketezer.lap@gmail.com **INTERNET:** www.ketezer.hu

FACEBOOK: <https://www.facebook.com/2000IrodalmiEsTarsadalmiHavilap>

KIADJA A MENTOR IRODALMI ALAPÍTVÁNY. FELELŐS KIADÓ: CZEGLÉDI ANDRÁS.

KÉSZÜLT GOUDY ÉS OFFICINA BETŰKKEL. TÖRDELÉS: SÖRFŐZŐ ZSUZSA.

NYOMDAI NYOMÁS, KÖTÉSZET: ADUPRINT KFT. FELELŐS VEZETŐ: TÓTH BÉLÁNÉ

ISSN 0864-800X. RÉGEBBI SZÁMAINK KORLÁTOZOTT MENNYISÉGBEN KAPHATÓK AZ ÍRÓK BOLTJÁBAN.

TÁMOGATÓNK: NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

© Fortepan, Lissák Tivadar

Lenne miről beszélni

IRODALMÁROK CSEPP NEGÉDES GYANÚVAL VAGY GYANÚTLANUL
A LEGFIATALABB IRODALOMRÓL

MARGÓCSY ISTVÁN: Akkor kezdjük el a beszélgetést a huszonegyedik században keletkező magyar irodalom jelenségeiről. Egy irodalomtörténeti jellegű kérdéssel kezdeném, hiszen mindnyájan bölcsész végzettségűek vagyunk. A huszadik század utolsó negyedében három nagy irodalmi fejlődéskoncepció fogalmazódott meg az akkori irodalmiságról, három olyan történeti teória, melyek mindegyikének volt bizonyos történelmi meghosszabbíthatósága vagy legalábbis igénye arra, hogy jövőt is prognosztizáljon. Az egyik volt a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján Szilágyi Ákos líra-koncepciója, az ironikus, groteszk költészetnek a térnyeréséről, és ő meghirdette (vagy remélte), hogy a továbbiakban az úgynevezett antilíra fog győzedelmeskedni a költészetben a vallomásos líra fölött. A másik nagy, korszakváltó koncepciót Balassa Péter dolgozta ki és nagy hatással propagálta is, amely szerint Nádas Péter és Esterházy Péter

körül kialakult prózafordulat uralkodóvá válik, és azt prognosztizálta, hogy ez a fordulat tulajdonképpen az egész magyar irodalom radikális megújulását fogja magával hozni, és legyőzi a magyar prózahagyomány, sőt az egész magyar irodalmi hagyomány több százados, Balassa által nem rokonszenvesnek ítélt anekdotikus hagyományát. A harmadik volt a kilencvenes évek elején Kulcsár Szabó Ernőnek a koncepciója, aki az újabb magyar irodalom összefoglaló történetét írta meg egy radikális szempontból nézve, és ha ugyan nem is hosszabbította meg jóslások irányába koncepcióját, de a preferenciái olyan élesen jelentkeztek, hogy történetírását bizonyos értelemben prognózisnak is föl lehetett fogni. Eszerint a nyelv posztmodern önreflexiójára épülő költészeté a jelen (s talán a jövő), s azokat jelölte ki vezető és különösképpen preferált szerzőknek, akik elsősorban a nyelvi önreflexió intertextuális kiteljesedésében

látták és láttatták a poézist. Viszont ha most, már a huszonegyedik század második évtizedében, megpróbálom áttekinteni a jelenben keletkező irodalmat, mondjuk így, az újabb, fiatalabb szerzők tollából keletkező irodalmat, akkor azt kell látnom, hogy mind a három prognózis, akárhogy is nézem, kudarcot vallott. Amennyire én ismerem az újabb, aktuálisan keletkező és kezdődő irodalmat (nem eléggé: hiszen e generáció alkotóinak úgyszólván az apjuk lehetnék, s ezért nem elég közletről, nem belülről látom a folyamatokat, és nem közvetlenül vagyok benne a most keletkező irodalomnak a diskurzusában, legfeljebb olvasom őket), azt kell vélnem, hogy az említett három tendencia, ha nyomelemeiben föl is lelhető egyes alkotóknál, lényegében eltűnt, felolvadt, uralkodóvá, meghatározóvá egyik sem vált, s egyikük sem nevezhető már ma, akár történeti leírásokban, akár teoretikus fejtegetésekben, akár praktikus írói gyakorlatokban túlságosan preferáltnak. Ezt vetném föl első kérdésnek: mit gondoltok erről?

NEMES Z. MÁRIÓ: Jó, akkor kezdjünk neki. Az esztétikai értéket kizárólagos módon a nyelvi önreflexió felől megalapozó areferenciális posztmodern irodalom uralkodó pozíciója a kétezres évek folyamatait tekintve megrendülni látszik. Természetesen mind a prózában, mind a lírában most is működnek olyan típusú poétikák,

melyek továbbviszik a nyolcvanas-kilencvenes évek szövegirodalmi tradícióját, de a kétezres évek közepén – a *Sárkányfű*-generáció „után” megnyíló térben – megjelentek olyan kísérletek, melyek nem a parodisztikus-ironikus nyelvjátékok mentén alakítják ki esztétikai karakterüket. Ez a kísérleti tér szerintem jól jellemezhető Németh Zoltán antropológiai posztmodern fogalmával, melyet *A posztmodern magyar irodalom hármassztratégiája* (2012) című könyvében fejt ki. Ez a tendencia a költészetben olyan *identitáspoétikai* szövegeket eredményez, melyek tétje a szubjektum nyelvi és nem-nyelvi mozzanatainak újrendezése, a nyelviesülő Én „világra nyitottságának” hangsúlyozása valamiféle valóságigény bővületében. Az antropológiai fordulat a „valóság(ok)” szövegesítésének eszközévé az individuális antropológiákat, a privát történeteket, az autobiográfiai kódokat jelöli ki. Generációs szempontból fontos jelenség, hogy ezek a vágyott valóságok privát és/vagy szubkulturális identitásszínpadokon konstruálódnak, vagyis nem egy egyszemélyes társadalmi-kulturális univerzum hitelesíti őket, ami szerintem a „közös” történelmi valósággal és az irodalomantropológiai szerepkészlettel (pl. képviseleti-közéleti költő) kapcsolatos szorongás jele a kortárs fiatal költészetben. Hangsúlyozom, vágy és szorongás kettős alakzata íródik bele ebbe a történetbe. A privátságba, az „intimitás rendjeibe” való visszahú-

zódás egyik szimptomája a családi tematika domináns jelenléte, mint-ha a szubjektum saját önészlelését és önmagáról-való-tudását a konszenzuális társadalmi és történelmi kódok megrendülése miatt egyedül a – sok esetben mitologizált – magánszférára tudná csak alapozni. Természetesen ez a valóság alap is problematikus, „távollévő” és/vagy traumatizált, amit a kötetek középpontjában megjelenő betegség- és gyásztematikák is jeleznek. Ennek a vonulatnak a jellegzetes példái többek között a következő kötetek: Simon Márton *Dalok a magasföldszintről* (2010), Ayhan Gökhan *Fotelapa* (2010), Toroczky András *Napfényvesztés* (2010), Deres Kornélia *Szóra* (2011), Ughy Szabina *Külső protézis* (2011). De ebbe a kontextusba illeszkedik a nagy vizsztatérő, Peer Krisztián *42* (2017) című ötödik verseskötete is. Peer amúgy sok szempontból jelentős hatásközpontja az antropológiai posztmodern líra terének, hiszen első munkája, a *Belső Robinson* (1994), a Telep-csoportra is jellemző magánmitologikus titokköltészet egyik fontos referenciapontja Gál Ferenc, Marno János és Kemény István munkássága mellett. Ugyanakkor Peer későbbi kötetének deretorizált privátbeszéde, illetve a *42* traumaköltészete az önreflexív vallo-másosság alakzataiban gondolja újra az intimitás kódjait, vagyis lírája egyszerre jelent(ett) inspirációt a pszeudo-személyesség különböző formáinak kialakításához. Az előbbieken

kicsit talán túlhangsúlyoztam az intimitás interszubjektív és testközi tereibe való visszahúzódást, illetve a konszenzuális történelmi-társadalmi realitás „távollétét”, azonban a képlet mégse olyan egyszerű, hogy a privát valóságok kizárólagos módon a közös világ helyébe lépnek ebben a lírai érzékenységben. Ahogy már említettem, a magánszféra antropológiájában meglelni vélt valóság alap sok esetben traumaként és/vagy hiányként adódik, ugyanakkor ez lehetőséget nyújt a szubjektum számára, hogy önmaga válságát egy rajta túlmutató traumatörténetbe írja bele. Vagyis a közösségi szintre a személyes és a kollektív traumák kölcsönös metaforizációja segítségével jutunk vissza, ahogy az például Hevesi Judit vagy Fehér Renátó pályakezdő kötetekben, vagy – hogy ne csak költészeti példákat soroljak – Csobánka Zsuzsa prózájában történik.

DÁNÉL MÓNKA: Csatlakozom Márióhoz, mert több szempontból is kapcsolódnak a gondolataink. Onnan indítom, hogy a Margócsy István által fölvázolt három ponthoz még hozzátenném a Szegedy-Maszácz Mihály főszerkesztésével elkészült *A magyar irodalom története I–III.* (Gondolat, 2007), hangsúlyosan többes számú, háromkötetes irodalomtörténetet, mert ez a vállalás azt a belátást vitte színre, hogy egyszerűen nem beszélhető el egyetlen egységes és nagy narratívában a magyar irodalomtörténet.

Ez az irodalomtörténet évszámokhoz kapcsolt kis narratívákat, elemeket tartalmaz a magyar irodalomból (amibe például jeles műfordítások is beletartoznak), és egyben hiányokat is, feltehetőleg a hiányokkal is jelzi az egységes elbeszélhetőség dilemmáját. Ezt a háromkötetes irodalomtörténetet azért emelem ki, mert az irodalomnak és az irodalomtörténet-írásnak a polarizálódása kapott intézményes keretet, intézményes hitelesítést általa. És ettől kezdve, nyilván nem ennek a hatására, hanem ezzel párhuzamosan zajlóan olyan réteg- és szubkultúrák, nyelvi regiszterek jelennek meg a magyar irodalomban, amelyek addig nem kaphattak megfelelő intézményes közeget. Fontosnak tartom a női szerzők sokasodását, ez a jelenség önmagában is lényeges, mert így közege kezd lenni a női nézőpontú szövegeknek, amelyeket ugyanakkor nem kizárólag nők írnak, hanem férfi szerzők is, lásd például Györe Balázs: *Halálom után eltüzélni!* című regényét (Kalligram, 2015). Hasonlóan lényegesnek tartom a kollektív és személyes traumákra irányuló műfeldolgozó műveket, amelyekben a traumatizált test elbeszélhetőségének, kifejezhetőségének kísérletei zajlanak. Például Danyi Zoltán *A döngeltakarító* (Magvető, 2015) című regénye a délszláv háborúban traumatizált test nyelvét igyekszik megtalálni. Továbbá olyan réteggkultúrák, például a meleg- vagy a transznemű kultúra, vagy más szubkultúrákat kifejező regiszterek jut-

nak színre, ahol az identitáshoz kapcsolódó kérdések központi módon jelennek meg az irodalmi művekben, lévén az adott identitás társadalmilag nem magától értetődő. (Például Kiss Tibor Noé *Inkognitó* című, transznemű férfi vallomását tartalmazó könyve, Magvető, 2016, első megjelenés 2010.) És ez kapcsolódik ahhoz, amit Márió „valóságigényként” jelzett, itt érhet össze az a két szint, hogy az irodalom olyan módon műközpontú, nyelvközpontú, hogy közben nagyon erősen valamilyen identitáshoz, ilyen értelemben valamilyen referenciához kapcsolódik, de nem abban az értelemben, ahogyan mondjuk korábban a pozitivista szemléletből gondoltunk a referenciára. Például nekem nagyon fontos mű az utóbbi években Mán-Várhegyi Réka *Boldogtalanság az Auróra-telepen* (JAK – PRAE. HU, 2014) című novelláskötete. A női szempontú történetek nem férfi-nő ellentétben, és nem didaktikus módon jelennek meg, hanem kelet-európai szociológiai tudás van a szövegekben, és a kelet-európai női-férfi társadalmi szerepeket sok humorral, iróniával tudja érzékeltetni ez a könyv. Szvoren Edina rendkívül ökonomikus novelláit is ide tudnám sorolni. De csoportidentitás réteggnyelveként érthető a gyerek agresszió nyelvét megalkotó Totth Benedek *Holtverseny* – Magvető, 2014 – című regénye is, mely megdöbbentően teremti meg a virtualizálódás technikai- és nyelvi médiumainak, illetve a

hús-vér gyerekgyilkosságnak a szét-
szálazhatatlan brutalitását.

N. Z. M.: Most megint gyorsan ma-
gamhoz ragadnám a szót, mindjárt
befejezem, csak szerettem volna még
árnyalni az identitáspoétikák kérdé-
sét. Még mindig alapvetően az antro-
pológiai posztmodern költészeti teré-
ről beszélnék, melyet összefoglalóan
pszeudo-személyes mezőnek nevezek.
Vonzódom a saját fogalomcsinálma-
nyaimhoz, ezért is elnézést kérek.
A pszeudo-személyes mező több-
féleképpen tagolható, én egy olyan
kiterjedésként képzelem el, melynek
szélső pólusait az antropomorfizá-
ció és dezantropomorfizáció mentén
tudjuk elkülöníteni. Az egyik szélső
pólus szimptomatikus képviselője
lehetne a már emlegetett Peer Krisz-
tián önreflexív és „emberközeli” val-
lomásossága, míg a másik pólus talán
Krusovszky Dénes dehumanizáló és
tárgyias stratégiákat egyaránt alkalmazó,
ám valamiféle „alakszerűsé-
get” mindvégig megőrző költészetével
jellemmezhető legkönnyebben. A
különböző identitáspoétikák aztán
beilleszthetők ebbe a mezőbe a hu-
manista szubjektumfelfogáshoz való
viszonyuk mentén, miszerint a köl-
tői színrevitel során mennyiben és
milyen módon szerkesztik (szét) ezt
a mintázatot. A „pszeudo” kitétel itt
az alanyiség azon komplikációjára
utal, mely megkülönbözteti ezeket a
beszédmódokat a tradicionális alanyi
líra közvetlenségétől, hiszen a szemé-

lyesség reflektált „valóság-effektusok”
(Roland Barthes) formájában artiku-
lálódik, miközben ez a közvetítettség
mindig le is lepleződik a szövegszer-
vezés különböző eljárásai által. En-
nek a közvetített közvetlenségnek a
színrevitele többféle módon történ-
het, ehhez adnak segítséget az inti-
mitás rendjei, melyek közül a családi
teret már említettem, de a testiség is
működhet egy állandó megkérdője-
leződésnek kitett identitásszínpad-
ként. Az egyszerre ismerősként és
idegenként megjelenő test megint
csak a valóságigény produktuma, hi-
szen a szubjektum olyan önmegala-
pozásának ígéretével kecsegtet, me-
lyet a társadalmi-közéleti kódok egy
„történelem utáni” generáció számá-
ra nem tudnak hitelesen képviselni.
Ugyanakkor a szubjektum materializá-
lhatóságának problémája a kortárs
digitális kultúrával is összefüggésben
van, hiszen a „képek üres helyeként”
(Hans Belting) megjelenő ember
képantropológiai válsághelyzete az
érzéki (ön)észleléssel kapcsolatos szo-
rongásokban is megfogalmazódik.
A kétezres évek közepétől elterjedő
testköltészeti stratégiák (például Né-
meth Zoltán, Bajtai András, Csobán-
ka Zsuzsa, Sopotnik Zoltán, Szabó
Marcell, Lázár Bence András, Deres
Kornélia, Závada Péter lírájában) át-
hatották a pszeudo-személyes mező
egészét, noha – a mezőben elfoglalt
hely és betöltött funkció mentén
– számos eltérő formát öltöttek. A
megjelenő testképek és testtapasz-

talatok „közeliak”, de általában nem „otthonosak”, és feltűnően ritka a test erotizálása. Az anatómiai tekintet létrehozása szolgálhat egy szélsőséges dehumanizációs projektet, mint Krusovszkynál, a kísérteties testiség alakzatai Bajtai András *Betűemberében* (2009) a személyesség (ön)elidegenítését célozzák, míg a sportoló test Sopotnik Zoltán futóverseiben szorongás és fantázia ikermédiума. A kiemelt példákban a testiség „elemi tényeire” való koncentráció a lírai beszédmód elementarizálására törekszik, és az „új komolyság” (Polágh Péter) azon programját támogatja, mely a testbe vetett emberi létező morális-egzisztenciális drámáját próbálja újratematizálni a posztmodern iróniakultusszal és a metafizikus-patetikus giccsel való többfrontos küzdelemben.

BRAUN BARNA: Engedd meg, hogy ezt visszaigazoljam. Mi nemrég mutattuk be a lapunk, a FÉLonline.hu 10. évfordulója kapcsán a FÉL10 antológiát, melyben elsősorban fiatal, pályakezdő szerzőket közlünk. A könyv pont egy, az elhangzottakhoz hasonló, a test – a betegség – és az identitás problémáját feszegető verssel kezdődik. Horváth Eszter *Magyarázat a betegség számára* című verséről van szó, amely gyakorlatilag mind nyelvileg, mind tematikájában mintapéldája lehetne annak a beszédmódnak, amelyből egy most pályakezdő szerző megszólal. Egyébként a képviseleti lírára visszatérve,

látok egy törést a kortárs trendekben. Gondoljunk bele, a fent említett esztétikával párhuzamosan jelen van a slam poetry kultusza, amely műfaj gyökeresen más álláspontra helyezkedve szólal meg: ha valami, ez kortárs képviseleti líra, hiszen bárki, aki kiáll a slam színpadára szinte kivétel nélkül valamely generáció, szubkultúra, elv, eszme képviselőjének jelölve ki magát szólal meg, gyakran ezek kifejezett védelmében.

N. Z. M.: Közbevágok, mert fantasztikus, hogy ezt mondod. Egy-két hete gondoltam én is bele, hogy a slamféle önszínrevitel struktúrája milyen erős hasonlóságot mutat a képviseleti és közéleti költészet szerkezeti formájával abban a tekintetben, hogy mindkét esetben a személyes és társadalmi szerep antropocentrikus tükrójátékáról van szó. A képviseleti viszony alapja egy olyan humanista modell, miszerint csak egy morálisan és politikailag hiteles alany válhat társadalmi médiummá, vagyis az emberarcú költői Én önnön autonómiáját állítja a kollektív tudat szolgálatába. A polgári slamszobjektum kiáll, szolgál és kibeszéli önmagát a köz(ért) a közösből, miközben a felhatalmazás pontos keretei tisztázatlanok, hiszen a képviselni kívántak köre tágabbnak tűnik, mint a konkrét slammozgalom. Én elismerem ennek a stratégiának a hatékonyságát, az irodalom felől is tudom értelmezni az antropológiai posztmodern kap-

csán már említett valóságigény egyik artikulációs formájaként („vissza a társadalomba”), ugyanakkor a humanista rögzültségek miatt nem érzem igazán progresszívnek ezt a pozíciót, illetve zavar az eljátszott szerepek reflexiójának hiánya.

D. M.: Csak egy dolgot közbeékelnék, azzal teljesen egyetértek, hogy a slam poetrynek lehet személyes és közösségi identitást kifejező funkciója. Viszont a fellépés során nagyon lényeges, hogy van azonnali visszajelzés, akár beszólási, bekiabálási lehetőség, és ez bizonyos értelemben megbont bármely identitás-struktúrát, mert számolni kell a konkrét visszajelzéssel és esetleg ellenvéleménnyel, ami pedig kimozdíthatja a képviselői, vagy személyes pozícióból az előadót, vagy legalábbis plusz reflexióra készíteti. A slam poetryt én is nagyon fontos kortárs társadalmi és kulturális jelenségnek tartom, ahol akár a klasszikus verseket is színre lehet vinni, vagy össze lehet kapcsolni kortárs hangokkal, vagyis be lehet idézni az itt és most zajló szóbeliség elevenségébe. Mint emancipációs kifejezés-mód, ahogyan Amerikában elterjedt, társadalmi viszonyt is behoz a slam poetry. És kérdés, hogy ez az orális műfaj a mi kultúránkban tud-e társadalmi nézőpontúvá válni, például tud-e a férfi-női társadalmi szerepek reflexív terepévé válni. Jelen voltam Gyórfi Kata egyik fellépésén, ahol hangsúlyosan női pozícióból slam-

melt, és nagyon izgalmas volt, ahogy a srácok „beszóltak”, ő meg reagált, így abszolút gender-diskurzusban zajló szócsatává változott az előadása.

NYERGES GÁBOR ÁDÁM: Az itt elhangzottakkal egyetértve egy kiegészítést tennék, főképp mivel a legfiatalabb költőkről beszélünk. Nevezetesen a trendek, divatok és tendenciák hatására gondolok. Mert ugye idáig nagyrészt inkább elméleti konstrukciókat vázoltunk föl, de például, amit Barna is említett, nagyon sok még formálódó, kiforratlan költői hanggal találkozni mostanában, s esetükben sejthető, talán tetten is érhető, hogy birtokosaik még nem feltétlenül reflektáltak vesznek át hatásokat, hanem, hogy is mondjam, az olvasottsági, tájékozódási körük-körülményeik szűkössége, trendkövetésük alakítja leginkább. És szerintem, ha megnézzük, az utóbbi húsz, huszonöt (valahány) évben egyrészt vannak olyan lírai hangok, amelyek igencsak népszerű, kanonizált költők életművéhez kötődnek. Például Marno János, Borbély Szilárd, Oravecz Imre, Kemény István hatása, illetve én még (a korábbiak közül) talán Tandorit és Petrit említeném még itt, mint, azt az öt-hat legjellemzőbb költői hatást, amelyek, noha alapvetően nagyon, és jellemzően más költészetek felől, de mégis, a mai pályakezdők és fiatalok (tizen-, húszon- és harminc körüli költők) esetében is viszonylag homogénné formálják a, fogalmazzunk így,

lírai mainstreamet. És én úgy szoktam látni, hogy egy-két, fogalmazzunk így, különutas vagy „különc” szerzőt leszámítva, akiknek a hangját mondjuk nem ezek a hatások alakították a legnagyobb részt, elsősorban azon múlik, hogy egyik-másik pályakezdő milyen költészetet ír majd, hogy őnála ugyanannak a pár költőnek a hatása épp milyen *arányban* keveredik. Az egész kérdéskör másik fontos része, hogy megnézzük, milyen költői csoportok indultak el az utóbbi időkben. Kezdve nyilvánvalóan a telepésekkel, én azt hiszem, hogy, de bárki javítson ki, ha rosszul tudom, hogy van ez a szentháromság vagy „szentnégyesség” (Kemény, Marno, Borbély és talán Szijj hatása), amivel körülbelül a recepció le szokta fedni a Telep főbb hatásterületeit. Én ezen gondolkodva arra szoktam jutni, hogy az ez után alakuló költői csoportok, a Körhinta-körön keresztül az Újhormonon át, félek, hogy kifelejték egy csomót, mert szinte minden nap jön egy-két új társaság, mint a Gömbhalmaz, meg egyre több másik csoport, szóval lényegében azt vettem észre, hogy az egymás után induló, fiatal költőcsoportoknál is *elvben* ugyanezek a legfőbb, trendformáló lírai előzmények hatnak – azonban, és ez fontos, már (tisztelet a kivételnek!) nem közvetlenül. Arra gondolok, és az egyetemen kortárs irodalmat, máskor kreatív írást tanítva is ebbe a tapasztalatba botlottam sokszor, hogy a mai tizen-, korahuszoneves szerzők, mi-

közben nagyon pontosan érzékelnek lírai trendeket, amelyekbe viszonylag könnyen és problémamentesen bele is simulnak induló költészetükkel, ezt a többé-kevésbé uniformizált lírai trendiséget már inkább egymást, vagy egyik-másik előttük egy-két évvel indult költőcsoportot olvasgatva sajátítják el, semmint, teszem azt, Kemény István vagy Borbély Szilárd líráját ismerve. Így nem is annyira meglepő, legalább számomra, hogy egyre hasonlóbb, egyre homogénebb a fiatal líra tematikai vagy költői megszólaláslehetőségek tekintetében vett közege, és egyre „fáradtabb”, gyengébb utánérzéseinek tűnik mindaz a formakultúra és nyelv, amit egyébként, becsületükre legyen mondva, mondjuk, példának okáért a Gömbhalmaz csoport szerzői valóban tisztességgel, profin elsajátítottak – még egyszer mondom, szerintem inkább a körhintasoktól, mint akár a körhintasokra ható telepeseiktől és előszezonosoktól, hát még a telepésekre ható szerzőktől (és akkor eleve igencsak leegyszerűsítve vázoltam föl egy lehetséges hatásmechanizmus „leszármazási elvét”, ennél jóval több költői csoport jóval több lehetséges kombinációban hathat egymásra, nyilván). Végeredményben azonban mégiscsak valamiféle elég nagy mértékű *mozdulatlanságot* és uniformizálódást lehet érzékelni az alakuló, fiatal lírában, ami szerintem inkább hátrányára válik.

M. I.: E felsorolás alapján az föltételezhető, hogy ezekben az utolsó években inkább lenne jellemzőbb a csoportos indulás, mint az ezt megelőző korszakokban? Mert itt csupa kör, csapat lett említve: ez egy újabb, igazán új jelenségnek minősül-e, vagy egy teljesen általános történeti gyakorlat, amely ma épp ily csoportokban fogalmazza meg magát? Hogy van ez?

Ny. G. Á.: Úgy látom, hogy a tendenciák szintjén ez a körökbe, csoportokba tömörülés jellemzőbb lett, mint korábban volt, noha nyilván korántsem új keletű jelenség, hogy költők együtt indulnak. De az, hogy most már jellemzően nem egy asztaltársaság vagy folyóirat, vagy akár csak egy készülő antológia, esetleg valamilyen műhely köré szerveződnek ezek a csoportok, hanem jellemzően tizenévesek szinte véletlenszerűen, hogy mondjam, alkalmi, felszínes ismeretségek (mondjuk egy közös – irodalmi – táborozás pár napja) után állnak össze egy csapattá (legalábbis amennyire tudom, ilyen körök tagjait ismerve), ha valami, hát inkább ez a randomszerű szerveződés a viszonylag új keletű dolog (nem is véletlen, hogy e csoportok élettartama, „szavatossága” pedig folyton egyre rövidebb időtartamban határozható meg, míg a Telep négy-öt évig üzemelt, ma már nagy szó, ha egy évig együtt marad egy-egy együtt színre lépő, pályakezdőkből verbuválódott csoport).

És erre egyébként valószínűleg az internet „felszabadító”, tehát bármit közzétenni engedő hatása az, ami igazán befolyással van, vagy lehet.

B. B.: Csak annyit szerettem volna megjegyezni, egyébként ez is a *FÉLÍO* bemutatóestjein merült fel, hogy az első kötet előtt álló szerzők, akik már évek óta publikálnak, az úgynevezett „Telepes-hatást” érzik a saját szövegeiken és próbálnak tőle tudatosan eltávolodni. A bemutatóesten például Csombor Ritával beszélgettünk a színpadon, ő is kiemelte, hogy az újabban újra divatba jött szöveg-műhely találkozók, melyeken a pályakezdők egymás szövegeit elemzik, formálják, direkt rámutatnak ezekre a „Telepes” sorokra, képekre, beszédmódra, fordulatokra – és ezeket próbálják kigyomlálni a szövegekből.

Ny. G. Á.: Még egy-két kiegészítés részemről. Emellett ugyanis szerintem megfigyelhető, hogy alapvetően, miközben mind trauma-, mind valóságreferencia-, mind identitás-ügyekben igazatok van, tehát, hogy ezek jelentős hatással vannak az alakuló lírára, emellett én úgy látom, hogy mostanság már kevésbé költői hangok és stílusok alapján, mint inkább konkrét tematikák mentén szerveződik a kortárs líra. Szerintem mindannyian fel tudnánk sorolni, melyek voltak az elmúlt évek trendformáló, jellemzően legnépszerűbb lírai tematikái. Például a testlíra nyilvánvalóan

nemcsak egy tematika programszerű megverselésében merült ki, de természetesen a „felhajtóereje” is jelentékeny volt. Értem ezen azt, hogy Borbély Szilárd, Takács Zsuzsa vagy Németh Zoltán, másrészt a fiatalabbak, mint Áfra János, Lázár Bence András vagy Izsó Zita poézise mellett nyomot hagyott a 2000-es években a legtöbb költészetben, az akkor induló fiatalokén különösen. Szintén az irodalmi divat hatása lehet, hogy Kemény István *Búcsúlevele* (és Térey János, valamint Nádasdy Ádám nagyszerű versreakciói) nyomán az odáig már jó ideje megbélyegzettnek, lesajnálnak tűnő, épp ezért egyáltalán nem divatos közéleti-közérzeti, hazatematikájú versek szabályosan elárasztották a folyóiratokat (a hatás mára már érezhetően gyengül, de még mindig jelen van). Feltételezhető, hogy nem hirtelen, kvázi csettintésre jutott eszébe rengeteg költőnek egyszeriben és előzmények nélkül a haza sorsáról írni – ahogy ezeket a tematikai tendenciákat nyilván a lap- és kiadói szerkesztők, valamint a kritikusok választásai is alakítják, nem is kis mértékben. Vagy nézzük meg, ha egy, mondjuk talán nyolc-kilenc évvel ezelőtti folyóiratszámot lapozunk föl (szinte véletlenszerűen is), nagyobb részt magánmitológiák, fiktív vagy valamilyen referenciálisan hivatkozott identitáshoz köthető családörténetek, illetve testköltészet tematizálja a versek túlnyomó többségét. Kevéssel később már valamifé-

le közéleti jellegű líra, most pedig, talán a pop-, illetve trashkultúra hatása erősödött föl számottevően, inkább tartalmilag, mint stílárisan vagy retorikailag jelölve ki a, csúnya szóval mondva, „csordaszellem” aktuális, legnépszerűbb irányát.

D. M.: Azt gondolom, hogy van egy átfogóbb megindokolhatósága is ennek a „valóságigénynek”. Mégpedig a technikai változás, ahogyan a technikai eszközökkel megváltozik az életünk, és folyamatosan virtuális terrekbe, virtuális közegekbe kerülünk, bizonyos értelemben bármit láthatunk, vagy bármit tapasztalhatunk. És ez nagy szabadság és demokratizálódó folyamat is, de ugyanakkor ez a virtualizálódás, azt hiszem, hogy megteremti a visszaját is, hogy egyre inkább igényünk van szagolható, tapintható, megfogható, hát legalábbis képzetekre, és ezért erősödik fel ez az igény, amit itt „valóságigénynek” nevezünk. De ami nem azt jelenti, hogy maga a médium, ami által az adott mű létrejön, a nyelv vagy a kép transzparenssé válna, hanem a médium maga állítja elő ezt az igényt. És igen, akkor itt még meg kell említeni a politikai, közéleti költészetet, az is újra fontos rétege lett a kortárs kultúrának, nem véletlenül. Még egy másik dolgot szeretnék idekapcsolni, hogy újra indulnak memoársorozatok. Például a Magvetőnek a *Tények és tanúk* sorozata, aminek a sorozatcímét azért én nem tartom teljesen szerencsés-

nek, hogy identikusan újra fölvtették. Föltehetőleg nem ugyanúgy gondolkozunk ma „tényekről”, mint a hetvenes években... De maga az interjú mint műfaj, a hangzó beszédnek a lejegyzett változata, és ennek olvasói élménye szintén a fenti igénnyel is összefügghet. Ahol a szöveg révén elképzeljük a beszélő embert, vagy valamilyen emberi keletkezik a szöveg által. Legutóbb nagy élményem volt a fenti sorozatban Orbán Ottó *Szín pompás ostrom* (Magvető, 2016) című életműinterjúja, végig ott van egy emberi hang – nyilván nemcsak ez, vagy nem akarom őt pusztán ilyenként azonosítani, de mégis az a történeti, költészeti és tágabb értelemben irodalmi vagy kultúrtörténeti tudás, amit közvetít, teljesen más lenne, ha nem egy sokszorosan reflektált emberi hangon, emberi szólamon keresztül közvetítődne.

N. Z. M.: Én még megpróbálnék szétszálazni egy-két fogalmat, ami a korábbi megszólalásokban előjött, illetve beilleszteném őket abba a hipotetikus modellbe, amit megpróbáltam felépíteni. Vagyis vissza a pseudo-személyes mezőhöz. Ahogy már említettem, ez a tér a vágy dinamikájától hajtva küzd a valóságokkal, építi és rombolja őket, sok esetben épp a hiány/trauma/gyász mentén rajzolja meg kontúrjaikat. Az intimitás rendjeibe való visszahúzóds, a magánmitologikus gondolkodás a történelemmel szembeni mozgás-

ként is értelmezhető, mitológia és történelem ellentmondásos kapcsolata filozófiatörténetből is ismerős közhely. Talán Bányai János volt az, aki először „történelem utáni nemzedéknek” nevezte a Telep-csoport költőit, ezzel utalva a fenti tendenciákra. A „történelem vége” diskurzus filozófiai problematikusságától most eltekintve, csak a lokális, magyar líra-történeti helyzetre fókuszálva, ennek a kijelentésnek annyiban lehet értelme, miszerint az ekkor induló generáció nagy része számára már evidenciaként jelenik meg a költészeti tér nyolcvanas-kilencvenes évek óta tartó ideológiai megtisztulása. A történelem utániség ott és akkor egyfajta tematikus és poétikai felszabadulást jelentett, mely a közéleti-politikai (ellen)beszéd hagyományának aktív felejtésére és negligálására invitált, miszerint végre esztéticisták lehetünk. Ugyanakkor a pseudo-személyes mező – nem függetlenül a politikai változásoktól – ellenmozgása kitermelte a közéleti igényt is, vagyis az intimitás rendjei és a magánmitológiák megnyíltak a politikum irányába. Pollágh Péter – aki az egyik leghermetikusabb privátvilág-építő – utóbbi években publikált versei látványosan jelzik ezt az elmozdulást, de Sopotnik Zoltán legújabb, *Moszkvics* (2017) című kötete is telítődött allegorikus jellegű társadalmi reflexiókkal. A fiatalabbak közül talán Fehér Renátó volt az a lírikus, aki a legintenzívebben kapcsolódott a Petri-féle

politikai költészet hagyományához, de ezek a törekvések, ahogy arra Gábor is utalt, az induló költők számára is a lírai megszólalás báziskészletébe tartoznak. Ugyanakkor, ahogy azt a slam kapcsán már jeleztem, komoly kétségeim vannak azzal kapcsolatban, hogy mennyire tud a közéleti költészet poétikai értelemben is radikalizálódni. Égető szükség lenne új politikai esztétikák konstruálására. Ha egy kortárs költő közéleti verset próbál írni, akkor automatikusan visszalép a romantikus gyökerű képviselési tradícióba, melynek meghaladása szerintem feltételez valamiféle antropológiai rekonfigurációt. És ezen a ponton elérkezünk a poszthumán líra kérdéséhez, melyet többen reflektálatlanul összemosnak a homogénnek tekintett testpoétikákkal. A pszeudo-személyes mező antropomorfizáció és dezantropomorfizáció kettős erőterében jelenik meg, de minden komplikációja mellett őrzi az emberi hang és alakszerűség emlékezetét. A poszthumán líra nem haladja meg szükségszerűen ezt a mezőt, de mindenképp *kifelé* mutat belőle, hiszen „szökésvonalakat” (Deleuze-Guattari) kínál az antropocentrikus humánideológiával szemben. Jelenleg több ilyen poszthumán poétikai szökésvonalat lehet azonosítani. Ezek egyike az állatpoétika, mely a kortárs animal studies diskurzusokkal összefüggésben kutatja az ember és állat közti határok átjárhatóságának kérdését. Németh Zoltán *Állati férj* (2016)

című kötete, illetve Kele Fodor Ákos *Echoláliája* (2017) említhető ebben a kontextusban. Utóbbi könyvmű nem csupán az állatpoétika miatt jelentős, hiszen hipermediális jellege miatt is úttörő teljesítmény, illetve rendkívül fontosak a különböző neoavangárd hagyományok revitalizálására tett gesztusai is. Tóth Kinga feminista kiborgesztétikája az ember és technológia közti viszonyokat poetizálja a performansz és a hangköltészet eszközeit egyaránt felhasználva. Harmadik példaként az ún. *antropocén-lírát* említhetném, amin olyan természetköltészeti kísérleteket értek, melyek nem-antropocentrikus perspektívából kiindulva bizonytalanítják el a természet és kultúra humanista dichotómiáját. Ide sorolom Sirokai Mátyás sci-fi költészetét, Lanczkor Gábor *Hétsarkú könyvét* (2011), illetve Mezei Gábor *Natúr öntvény* (2016) című új kötetét.

M. I.: Annak kapcsán kérdeznék valamit, amit az előbb Németh Zoltánról mondtál. Ugyanis nála az említett, ún. antropológiai horizontnak a kinyílása rendkívül erősen összefonódik az internettel való együttműködésnek, vagy talán inkább úgy mondanám, szimbiózisnak a teóriájával. Talán ő az, aki a legerősebben képviseli azt a nézetet, hogy az internet médiuma tökéletesen átalakítja a költészethez való viszonyunknak a teljességét. Nemcsak a költészet megjelenési módjait, nemcsak befogadási

stratégiáit, hanem a költészetnek keletkezését, sőt a lényegét is. Ezt hogy látjátok?

D. M.: Fordulatértékűnek gondolom – nemcsak a művészetek szempontjából – az internet szerepét. Általánosságban nyilván el lehet mondani azt, hogy nagyfokú demokratizálódást jelent, ami befoghatatlanságot, információáradást is eredményez. Most az oktatás holdudvarán belül fogok maradni. Hogy a Facebookon meg lehet osztani bármikor egy verset vagy egy idézetet, ami rögtön valamilyen módon reflexiókat kap, ezzel állandóan olvasókat lehet szerezni az irodalomnak. Bár csak részletek, töredékek, de permanensen áradhatnak, foroghatnak a neten. Instagram-műfaj a kép-szöveg tömör kombinációja, és például az Arany János-év kapcsán számos Arany-idézet a popkultúrából származó filmképpel összerendezve látható. Például a *Hulk* című sci-fi film zöld szörnyetegének képe mellett a „Mint komor bikái, olyan a járása”, *Toldi*-ből származó idézet olvasható. És nyilván groteszk hatása van az együttesnek, de éppen ez a groteszk hatás jelzi egyrészt, hogy aki ezt készíti, Arany János-idézetekben jártas, másrészt meg azt is jelzi, hogy a szuperhősök regiszterében is otthon van, és hogy ez a két regiszter egyszerűen ma már nem zárja ki egymást. És legfőképpen jelzi azt a befogadótábor (olvasó-nézőt), akiknek ez az együttes intermedialis hatás és

regiszterkeverés már alap inger- és kultúraszükséglet. És hogy az így keletkező összhatásokhoz nem társul hierarchikusan szétválasztó és megbélyegző értékítélet. Az ilyen típusú találkozások, érintkezések járható utak lehetnek a mai vizuális kultúrában szocializálódott fiatalok oktatásakor. A fent említett demokratizálódás azt is jelenti, hogy hozzá lehet nyúlni a művekhez, a digitális kultúra lehetővé teszi, hogy belenyúljunk, nem elérhetetlen, csodálható távolságban vannak, hanem összevágható, kollázsolható, átírható, újrarájátszható kitettségekben. Ha mindezt nem a magaskultúrának valamilyen roncsolásaként értjük, akkor az internet és technikai bravúrai fontos médiumai lehetnek éppen a magaskultúrának az átadásában, átörökítésében.

B. B.: Az a furcsa ebben a jelenségben, hogy olybá tűnik, hogy az a fajta beszédmód, amiről az előbb hosszasan beszélgettünk, az internethasználat tömeges elterjedésével vált a magyar lírában markáns tendenciává. Ekkor kezdte el ugyanis az internetes felületeket egy feltörekvő költőgeneráció arra használni, hogy saját magukat, akár költői csoportként, akár egyes szerzőkként megjelenítsék, színre vigyék. Hogy ezeken éljék, műveljék az irodalmat. Kicsit jobban megfogalmazva azt gondolom, hogy a fenti beszédmódnak az elterjedése inkább kapcsolódik a tudatos internethasználathoz, mint bármi máshoz. Ahhoz

a szabad, ellenőrizhetetlen, gyors, hozzáférhető közeghez, melyben például a Telep-csoport működött, vagy ahogy ezek a későbbi „poszttelepes”, csoportos megjelenések működnek ma is. Vagyis a probléma magva nem esztétikai, sokkal inkább technikai, sokkal inkább mediális. Azért gondolnám így, mert azelőtt az egész irodalomcsinálás olyan zárt médiumhoz, olyan nehezen hozzáférhető, ellenőrzött közeghez kötődött, amely akárcsak egyetlen szöveg megjelenéséhez rengeteg-rengeteg emberen, rengeteg-rengeteg technikai folyamaton keresztül jutott el odáig, hogy az olvasó kézbe vegye a szöveget. Ezzel szemben az interneten ezek a folyamatok megrövidülnek, illetve ki is zárhatók. Ha valaki ma délután háromkor megír egy sort, délután négykor posztolja, ötkor már lehet, hogy ezrek olvassák. Ez a fajta működés éppen a visszacsatolások gyakorisága és közvetlensége miatt (ami lehet egy lájk, de lehet hosszú kommentárok sora), gyorsasága, könnyen hozzáférhetősége okán, természetesen visszahat a lírára is, illetve arra, hogy milyen tematikák, milyen divatok, milyen szövegformák, milyen üzenetek, milyen konstrukciók keletkeznek és válnak trendivé.

M. I.: Ez elég provokatívan hangzik. Rákérdeznék: mondjuk Simon Mártonnak a *Polaroidok* című kötete az egysoros versekkel, ez maga lenne az internetfüggés jelensége?

B. B.: Azt hiszem, igen, dacára annak, hogy nem feltétlenül az interneten jelentek meg. Viszont olyan olvasási – de talán helyesebb így: befogadási – módot követel meg az említett könyv, amely egy az interneten szocializálódott, a funkcionális olvasást a közeg használatával együtt elsajátított szemnek végtelenül kedves. Gondoljunk bele, az olvasásmód, amit a fent említett könyv megkövetel, az az állandóan pörgetett okostelefonok és Facebook-posztok közegében keletkezik – nem a papírra nyomtatott, kötött, könyvespolcon tartott, lámpafénynél olvasott könyvek világában. Természetes, hogy aki ilyen, elsősorban mediálisan kitermelt kulturális gyakorlatra épít kötetkonceptiót, népszerű lesz abban a célcsoportban, amelyet ez a koncepció megszólít. És a népszerűségnek ebben az esetben semmi köze a szövegekhez abban az esztétikai értelemben, ahogy mi érteni szeretnénk. Itt van például a Kemény Zsófi-jelenség. Biztos vagyok benne, hogy Kemény Zsófi tíz évvel ezelőtt nem talált volna kiadót a *Nyílt láng használata* szövegtörzshöz, mert sajnos ez kizárólag esztétikai olvasatból nem lenne elég arra, hogy első verseskötet legyen, pláne nem egy népszerű kötet, éppen ezért azt gondolom az egész könyv máshogy nem is értékelhető, mint a jelenség kontextusában. Arra gondolok, hogy itt van egy, a slam-trendet annak teljes ismeretében, másodgenerációként maximálisan

meglovagolni tudó szerző, aki nagyon rövid idő alatt nagyon nagy sikereket ér el a műfajban – természetes, hogy erre reagál a könyvpiac (a Libri a mai napig elég progresszív, bevállalja az ilyen magaslabdák lecsapását), és kiad egy egyébként a benne található szövegekre nézve végtelenül gyenge könyvet, mert egyrészt ez piaci ziccer, másrészt muszáj új és új tartalommal, újabb és újabb felvillanásokkal fenntartani az érdeklődést. Vagyis ezeknél a könyveknél úgy gondolom, hogy maga a szöveg mint szervezőerő: másodlagos, pusztán egy internetes médiajelenség mellékterméke – és azt hiszem, ezekre a jelenségekre így is kéne tekintenünk.

D. M.: Nem hiszem, hogy ő lenne az egyetlen ilyen szerző, illetve itt kétféle igényt kellene méltányosan szét-szedni.

B. B.: Persze, nem ő az egyetlen, ez egy tendencia, viszont ennek a tendenciának egy kiemelkedő jelensége, ezért kiváló példa. Itt egy könyv, amit olyan emberek olvasnak, akik valójában nem úgy olvasók, mint a könyv médiuma azt megkívánja, mégis verseskönyvként lett kiadva, de valójában nem a versírás az, ami ezt a könyvet eladhatóvá, keresetté, népszerűvé teszi, hanem a megváltozott közeg működésmódja.

Ny. G. Á.: Persze nem *ijedünk meg* az internettől (azt hiszem ugyanis, erre

vonatkozhat, hogy „ha mindezt nem a magaskultúra valamilyen roncsolásaként értjük...”). Azt gondolom, ez a probléma inkább még az internet totális térhódítása előtti korszakban, esetleg a mediális váltás lezajlása alatt volt aktuális. Mostanra szerintem már láttunk annyit a folyamatból, van annyi ezirányú tapasztalatunk, hogy megpróbálhatjuk inkább szétszálazni a konkrét előnyeit és hátrányait. Itt van például, amit Barna is említett az imént. Nem is a konkrét példa, a Kemény Zsófi-kötet jó vagy rossz mivolta itt a kérdés (számomra), hanem az, hogy fogadjuk el kiindulópontnak: gyengébbnek, gyengének tartott szövegek népszerűvé tudnak válni olyan módon, olyan médiumon keresztül, ahogyan az korábban nem volt elképzelhető. A másik fontos változás, még mindig a példánknál maradván, ez a fajta gyorsaság, ahogy említetted is, hogy az ember délután háromkor megír egy verset, és ötre már népszerű költő lesz (lehet) általa. Ez a modell pontosan azokat a folyamatokat mellőzi és rekeszti ki, az irodalom publikálásának és létrehozásának azokat a szűrőit, és azokat az eljárásokat, műveleteket, amelyek egyébként lényegében a klasszikus értelemben vett irodalomszakma majd' egészét jelentik. Tehát a szerkesztést (egyáltalán: a szakszerűen szerkesztettség igényét is befolyásolva), a korrektúrát, azt a folyamatot, amikor az ember vitatkozik a szerkesztőjével, amikor tehát alaposan, újra és újra jól át kell gondolnia,

amit leír. Nyilvánvalóan nem azt állítom, hogy az internetre (ebből következően) kizárólag átgondolatlan, elsietett, elhamarkodott és összezsapott fércművek kerülnek ki, de azt viszont mindenképp, hogy ez a tendencia erősödik, egyszerűen velejárója ennek a mediális váltásnak, lehetővé teszi és ki is termeli az ilyen típusú gyors és nagy hatású népszerűséget maga az internetes publikálás mediális közege. Szerintem ez az egyik lehetséges lényeges probléma. A másik pedig – ha már ugye fiatalokról beszélünk, nem elhanyagolható kérdés –, hogy többnyire, vagy normaszinten mi számít éppen aktuálisan a „belépési korhatárnak” az irodalomba. A rendszerváltás előtt, legjobb tudomásom szerint, többnyire a húszas éveik vége felé, harminc körül (vagy később) jutottak el a szerzők az első kötet jelentette mérföldkőig. Sokaknak mesterségesen visszatartva indult a pályájuk, figyelembe véve, hogy egy elkészült kéziratnak egy, két, akár három évet is kellett várnia, míg eljuthatott a megjelenésig (az egyébként már említett Orbán Ottónak – akinek a harmincévesen első kötetéig jutó Tandorihoz, és az első kötetét huszonnyolc évesen jegyző Petrihez képest is, relatíve „gyorsan indult” a pályája – éveken át kellett nyúglódnia, míg huszonnégy évesen – jelentős csonkításokkal, egyébként – megjelenhetett az első kötet). Teljesen természetes, és teszem hozzá, nagyon szimpatikus és jó dolog te-

hát, hogy ennek kompenzációjaként (is) manapság az irodalmi élet számos műhelye nemcsak, hogy szinte „vadászik” felfedezhető fiatalokra, hanem – ami viszont már jóval problematikusabb számomra –, hogy (egymásra licitálva) egyre fiatalabbakra is, néha, úgy érzem, az ezzel járó felelősséggel, sajnálatosan, nem eleget törődve. Ebben a kvázi licithelyzetben nyilván szerepet játszik, hogy sok folyóirat igyekszik megelőzni, hogy lehetséges tehetségeket máshol (vagy akár pont az interneten, az egész irodalmi infrastruktúrát megkerülve) fedezzenek föl, még őelőttük. Hasonlónak tartom a két nagy, fiatalokkal foglalkozó írószervezet, a JAK és a FISZ néhány választását is (neveket az idén tizedik évfolyamába lépett Apokrif esetében nem lenne fair példaként hoznom, mert elsődlegesen nem a szerzők hibája, mégis rajtuk csattanhat az osztor). Magam is (Barnához hasonlóan) olyan folyóiratot szerkeszték, amely – legalább részben – arra specializálódott, hogy fiatal szerzőket indítson el a pályán. Mi azonban sok szűrőn, hosszú folyamaton keresztül próbálunk fölfedezni szerzőket, igyekezve megadni nekik a lehetőséget arra, hogy „teljes fegyverzetben” lépjenek ki az irodalmi nyilvánosság színe elé debütálásukkor, nem pedig az első, második, harmadik zsenijüket leközölve. Amennyiben az adott tehetség viszont ennél gyorsabb sikerre vágyik, számos olyan lehetőség közül választhat, ahol ennél alacsonyabb

igényeket támasztanak felé. Mondjuk, például, semmilyen. Ez utóbbi volna az internetes, kvázi „magánkiadás” ingyenes, gyors és könnyű, nagy népszerűséget is eredményezhető közege. Ilyen lehetőségekkel egy munkáját, szakmai igényeit komolyan vevő irodalmi műhely nemcsak nem tud, de nem is akar versengeni. Azonban ilyen esetekben látszik az egész internetkérdés felelőssége talán a legtisztábban, nevezetesen, hogy elmondhatatlanul fontos szakmai próbatételektől, később is mindig hiányzó lépcsőfokoktól, „fejlődési”, vagy nevezük inkább úgy: tanulási stációktól foszt meg egy-egy még formálódó, alakulóban lévő írói pályát az indulás oly kényes fázisában. Hogy valami pozitívát is mondjak – nagy ritkán –, jó látni viszont, hogy például az *Új Forrásban*, a *Hévízben*, a *Műútban* rendszeresen sok fiatal szerző indulhat el, a *Műút* pedig a Szöveggyár-tábor megszervezésével még műhelyt is kínál ehhez a fiataloknak. Feltűnő és jelzésértékű azonban, hogy hány olyan megnyilatkozást olvashatunk nagyon fiatal, tizenhat, tizenhét-nyolc éves szerzőktől, ahol, mondjuk, a poétikájukról kérdezve, nagy zavarukban azt felelik a szerzők, hogy – sajnos – nem tudják, milyen az, nem tudják, hogy igazából mit és miért (és főleg: hogyan) írnak, de láthatóan érzékelik, hogy bizonyos, nem is kis elvárásokat támaszt(ana) velük szemben a fiatal író-költő státusz. Ez komoly torzulásokat is létre-

hozhat a pályájukon. Tucatjával halani ilyen és ehhez hasonló esetekről, amikor igencsak korán publikálni kezdő szerzők akár tizenévesen vagy húszas éveik elejére már ott tartanak, hogy első megjelenéseik után jó fél-egy évig, talán annál is tovább (saját bevallásuk szerint) lényegében képtelenek írni. És ez logikus is, nyilván kell egy kis (nem is kevés) idő, amíg a szerző saját hirtelen jött és gyors sikerét, ismertségét „beéri”, képes lesz feldolgozni (épp csak fél lábbal kilépve belőle, de másik fél lábával még talán benne is a kamaszkorban). A (talán túl) korai indulásnak ez a sajnálatosan negatív „életpálya-modellje” az internet egyszerre felszabadító, másrészt nagyon is visszás hatásai nélkül szerintem nem jöhetett volna létre.

N. Z. M.: Szerintem itt egy kulturális átstrukturálódás történik. Számomra kérdéses, hogy az önmagát irodalmi szakmaként identifikáló közösség kompetenciájába tartozik-e például Kemény Zsófi esztétikai értékelése. Lehet, hogy erre ilyen módon nincs is szükség. Új kulturális terek, esztétikai szubkultúrák jönnek létre, melyek nem feltétlenül tartoznak az irodalmi tér fennhatósága alá. Lehet, hogy épp az okozza itt a zavart, hogy az irodalmi szakma megpróbálja vissza- vagy beszervezni magát ezekbe az új közegekbe, hogy esztétikai normakontroll alá vehesse őket. Lehet, hogy el kéne engedni ezt a projektet.

Nem biztos, hogy egy lírakritikusnak kell(ene) megmondani, hogy egy slammer mit tud, vagy nem tud. Legyen ez a slamkritikus feladata. Persze, ehhez ki kell fejlődnie egy olyan kritikusi rétegnek, mely az adott esztétikai szubkultúra hiteles része és kritikai módszertannal, illetve nyelvvel is rendelkezik. De ez a módszertan és nyelv nem szükségszerűen az irodalomkritika függvénye.

B. B.: Teljesen egyetértek veled Márió, de úgy látom, a slamkultúra önmagán belül nem tud kitermelni kritikát, jelenség szinten nem kritikus a saját termelésével szemben. Én olyat még nem láttam, hogy egy slam-esten bárki őszintén megmondta volna, hogy barátom, ez és ez a baj a szövegeddel. Mert egyszerűen a közeg olyan, hogy ezt nem hogy nem engedi meg, hanem kifejezetten tiltja. És persze ez a felolvasóesteken is így van.

D. M.: De a műfaj is más. Eleve, hogy mi alapján mondjuk azt, hogy valami rossz, vagy gyenge, azt meg kellene indokolni. A slam esetében a konkrét, éppen jelenlévő hallgatóság maga a „kritika”, vagy tetszik és működik, vagy nem. És ebből a slammer tudja a dolgát, más a „kritikai” befogadása ennek a műfajnak. Teljesen rávisszed a tekintélyelvű, magas irodalmi szemléletet erre a jelenségre, ami meg éppen ezt a szemléletet igyekszik felforgatni, kimozdítani.

N. Z. M.: Kívülről nézve a dolgokat, erős hiányérzetem van a slam öreflexiójával kapcsolatban. Ugyanakkor gyanakvóan szemlélem az irodalmi szakma kompetenciakiterjesztő hatalmi gesztusait. Legalább annyira, amennyire a korai slammozgalom kortárs költészettel szembeni kritikai jelszavait is kétkedve figyeltem. Valószínűleg az lenne a legtermékenyebb, ha a slam kitermelne egy diszkurzív beszédmódot, aminek keretében képes lesz önmagára reflektálni. Látok ebbe az irányba mutató pozitív folyamatokat, például itt van az erdélyi *Helikon*-folyóirat, melyben külön slamkritikai rovat is indult André Ferenc szerkesztésében. De születnek kiváló szakdolgozatok is a témában, szóval ez még nem lejátszott meccs, úgy érzem, érhetnek még meglepetések minket ebben a kérdésben.

Ny. G. Á.: Ne felejtjük el, hogy teljesen nyilván nem is tudjuk, nem is akarjuk szétválasztani a slamet a, hogy mondjam, *nem slam*tól. A slamerek egy része sem ért egyet ezzel az elvágólagos megkülönböztetéssel. Miközben nekem nagyon is szimpatikus, amit Márió mond, valamit hozzá kell tennem ezen a ponton. Emlékezzünk vissza, hogy Barna Kemény Zsófi esetében egy verseskötetet említett példaképp, ami klasszikus értelemben vett verseskötetként jelent meg – legjobb tudomásom szerint (formailag, piacilag, minden tekin-

tetben így pozicionálva). De nem is feltétlenül kell félig-meddig slammer szerzőket említenünk (noha számomra talán Purosz Leonidasz példája a legszimpatikusabb e téren – biztos lehetne mást is említeni, nekem most ő jut eszembe –, aki lényegében egymástól nagyjából függetlenített slammer- és költői pályafutással is bír, bár előzővel már lehet, hogy csak múlt időben, nem tudom). Ugyanis az internet hatása kapcsán eddig beszéltünk a szakmáról, a szerzőkről, a kritikusokról – de az olvasókról talán valamivel kevesebbet. Mindaz, amit én, ha nem is fölemelt mutatóujjal és dorgálólag, de mégis hiányolok, nevezetesen, hogy kiesnek bizonyos korábban meglévő szakmai lépcsők a versközlésnél, s ez természetesen az olvasói szokásokat is befolyásolja. Más olvasási stratégiákat hív életre az a mű, ami így jön létre és jut el a közönségéhez, és ez viszont már lehet, hogy a szerzők esetében említettek-nél komolyabb problémákat is felvet. Példának okáért, amikor az egyszeri felhasználó (leánykori nevén: olvasó) megoszt szövegeket az interneten, nagyon gyakran valójában csak egyikét frappáns sorra koncentrálni, ennyit oszt meg a műből, esetleg a megosztás terjedelmének oka az, hogy ilyen-olyan műben pusztán ennyi megosztásra érdemes tartalmat talált. Ez az, amit, úgy vélem, Simon Márton nagyon ravaszul ki is aknázott a kötetében. Gyakran ténylegesen így olvasunk már verset, hogy egy-egy

sort nézünk (és ami sokat mondóbb: keresünk) csak. Ez az olvasási szemléletváltás természetesen a szerkesztőkre (és, naná, magukra a szerzőkre) is visszahat. Adott esetben úgy néz(het) ki egy ilyen esztétika, ilyen elvárások szerint „jó” vers, hogy ha van benne valahol egy frappánsnak található sor, egy jobban sikerült kép vagy valami, amit jól ki lehet emelni, giccses háttérképpel összerakva kellően eladható (lájkkeltő) kontent gyártható belőle, az az egész, egyébként vegyes vagy gyenge szöveget anblokk hitelesíti, elviszi, egészében is jóvá minősíti. És mivel itt már a tömegkultúra vélt vagy valós igényei akarják – elvben nem tömegkulturális közegekbe szánt és nem tömegkulturális kódok által működtetett – alkotások megítélését, legitimitációját (többnyire nem bevallottan vagy felvállaltan) befolyásolni, létrejöhet az a modell, amit számomra, akármilyen rokonszenvesnek is tartom egyébként valóban megsüvegelendő kultúranépszerűsítő szerepét, mégiscsak az Instavers képvisel a legszemléletesebben. Egy olyan olvasat, amely (nem mindig, de gyakran) a „gyorsan oldódó”, tehát minél egyszerűbben, könnyebben befogadható, értsd (ezért is van, hogy nem mindig, de valóban, nagyon is gyakran) a közhelyek és giccses felől nézve fogja szelektálni a műveket. Jó alapanyag, könnyen, „instant” módon népszerűsíthető, amiben van valami közhelyes-giccses, a képi tálalás is jellemzően ezt

az olvasatot erősíti (mint a konkrét példa, szerelmes sor esetében – gyengébbek kedvéért mindjárt négy – kis, piros szívecskével illusztrált szöveg „instant” didaxisa). Ez sok, népszerűsége, ismertsége joggal vágyó költőre is elkezdhet, nem is feltétlenül vállalt tudatossággal visszahatni, insta-kompatibilis művek alkotására ösztönözve őket, elvégre ki ne szeretné, ha sokezer monitoron tűnne fel egy-egy sora és belinkelt (az egy-egy sor alapján talán, de korántsem biztosan elolvasott) teljes műve. Ebben az esetben pedig szerintem egyfajta giccskultúra érvényesül. Nem az az idézőjeles fajta, ahol a reflektált, valamennyi távolságtartással kezelt giccs az árnyalt kifejezés egyik lehetséges eszközeként működik, hanem az a böcsületes, nagy beleéléssel vállalt, naiv giccs tud így működni, mint az oly elterjedt, ízléstelen, „szép” kerámiabóvlik és nippelk esetében.

M. I.: A giccs nem létezett már a régebbi irodalmi korszakokban is?

D. M.: Az olvasói ízlés is változik, és az szerintem elemien fontos, hogy ne valamilyen stigmatizáción keresztül beszéljünk erről a változásról.

Ny. G. Á.: Én csak azonosítani kívántam egy működési mechanizmust, amire nem tudok hirtelen pontosabb megnevezést a giccsnél, de a nevével nevezéssel (még ha adott esetben rosszul is mérem föl a helyzetet) nem

stigmatizálni szándékozom. A megnevezésénél a működése és a hatása sokkal jobban érdekel. De nem tagadom, hogy nekem ez nem tetszik.

N. Z. M.: Azzal már stigmatizáltad. A giccs azért nehéz fogalom, mert behoz egy csomó kizorítást, meg egy csomó esztétikai ideológiát.

Ny. G. Á.: Ez nyilván megítélés kérdése. Egyrészt, hogy helytálló-e, amit és ahogy mondtam, másrészt, hogy hanyatlásfolyamatként éljük-e meg. Az internet az olvasásstratégiák terjedését, sőt az olvasói stratégiák kialakulását is nagyban befolyásolja. A térhódításával szerintem (bár lehet, hogy hülyén hangzik a kifejezés) egy olvasási rendszerváltás ment végbe. Olyan nagyléptékű változás, amilyenhez hasonlót találni szerintem több száz éves távlatokban lehetne csak. Hogy az eredményeképp milyen csekély idő alatt milyen sok embert lehet elérni, az ízlés- és az olvasás-, mi több, az egész befogadókultúra olyan mértékű befolyásolását képes lehetővé tenni, ami talán példátlan is eddig a történelemben. Az, hogy egyik-másik befolyást (és persze mi alapján, mihez képest és mennyire) jónak vagy épp rossznak tételezzük, a mi írói-olvasói (és professzionális olvasói) identitásunknak is döntő jelentőségű kérdése, sarokpontja – szerintem ez nem stigmatizáció, hanem értékrend-választás és kialakítás.

M. I.: Nagyon sokfelé szaladt el ez a beszélgetés – nagyon sok irányban nyitott – s ezért bárhol s bármennyig folytatható is lenne. Ezért most azt kérném, hogy mindenki mondjon valamilyen jó zárómondatot, bármiről, ami az itt elhangzottak kapcsán eszébe jut. Vagy esetleg fogalmazzon meg egy jó kis kiáltványt arról, mi legyen a jövőben.

D. M.: Jó, én mondok egyet. Többnyire a líráról beszéltünk, és adódik az összekapcsolás az éppen frissen megjelent *Jelenkor* folyóirat az elmúlt harminc év harminc versét tartalmazó „toplistájával”. Most nagyon mélyen nem fogok ebbe belemenni, nem teljesen értek egyet az ilyen listákkal sok szempontból, ugyanakkor szimptomát jeleznek az adott kulturális közegről, arról ahogyan éppen most gondolkozunk az irodalomról, illetve az irodalom intézményrendszeréről. Csak azt szeretném tehát, mintegy vágyként megfogalmazni, hogy egyszer majd legyen olyan Magyarországon, hogy ránézve egy ilyen, egyébként kiváló verslistára, illetve az azokat kiválasztó kritikusok összetételére, ne azt kelljen észrevennem, hogy hány női kritikus, meg hány női szerző van, helyesebben nincs benne, hanem teljesen magától értetődő legyen, hogy teljesen arányosan vannak jelen. Tehát a huszonnegy (zsúri) kritikus között ne három nő legyen végre valahára 2017-ben, és ezzel talán nem összefüggéstelenül

a harminc vers között ne három női szerző hét verse szerepeljen. Tehát az, amivel kezdtem a beszélgetést, hogy a huszonegyedik század magyar irodalmában legfontosabb változás számomra, hogy erőteljesebben jelen vannak a női hangok és a szubkulturákhoz tartozó, azt teremtő szövegek, hogy ez végre már a magas irodalom intézményes folyamataiban is evidens és természetes legyen.

B. B.: Zárógondolatként talán annyit fogalmaznék meg, hogy nagyon furcsának tartom azt, hogy a mai Magyarországon a bölcsészettudományos diskurzusban valahogy nincsen tisztességesen reflektálttá téve az internet problémája: akár például az irodalomra tett hatása. Egy-két konferenciától, könyvfejezettől eltekintve nem foglalkozunk azzal eleget, hogy mit kezdünk ezekkel a jelenségekkel – még a kortárs kritikában sem jelenik meg jellemzően ez a perspektíva. Azt veszem észre, hogy még most, 2017-ben, az Iphone 7 korában is, ha fölmerül a téma, maximum negédes gyanúval állnak hozzá, akár a konferenciák, akár egy kerekasztal résztvevői ehhez a témához. Fájlatom, hogy tudományosan még nem sikerült elmélyíteni a kérdést. Illetve elmaradnak, vagy mintha nem is lennének valódi kérdésfeltevések a jelenséggel szemben. Ezt legalábbis furcsának tartom, holott már évtizedek óta lenne miről beszélni.

N. Z. M.: Csatlakozom Barna gondolatához, miszerint a digitális kultúra és az irodalom viszonya egy strukturális mélységű kulturális átrendeződéssel van összefüggésben, melyet nagyon is komolyan kell vennünk, hiszen egyaránt érinti a kultúrafigyaszttást és termelést. Sok minden, amiről beszélgettünk, ennek az átrendeződésnek a szimptomája, vagyis nem egyszerűen autonóm irodalmi ügy, hiszen mediális, technológiai és politikai vonatkozásai is vannak. A digitalitás, remixelhetőség és hibriditás kondíciói között radikálisan megkérdőjeleződik az irodalmárok által még mindig erős nosztalgiával ápoltt hierarchikus kultúramodell. Normatív fősodor és underground helyett mellérendelt kulturális szcénák hálózata és rivalizálása zajlik. A kortárs irodalmi tér tartalmainak előállítását is ilyen szcénák közti transzferek, szubkulturális és mediális közvetítések mentén zajlik. Ez a jelenség a szövegközpontúan elgondolt irodalmi hatástörténés újragondolására ösztönöz. A pseudo-személyes mezőben megképződő költészetek jelentős részére például egyfajta képcentrikus poétika jellemző, ugyanakkor ezt az érzékenységet nem lehet kizárólagos módon a hatásközpontként működő líranyelvek retorikai sajátosságai felől rekonstruálni. A versek imaginárius bázisát ugyanis az irodalmi hatások mellett a képzőművészet, mozi, design vizuális nyelve is befolyásolja, mely médiumközi transzfereket az in-

ternetes képkultúra – észleleti mezőket átfogó – kontextusa erősíti fel és teszi megkerülhetetlenné. Egy kortárs költő digitális megelőzöttségben és kulturális szóródásban alkot, mely állapot komoly terhet ró a hagyományos irodalomértésre, hiszen az értelmezői figyelem kultúráközi kiterjesztését követeli meg.

Ny. G. Á.: Nagyon tetszik a Barna által használt szókapcsolat, a negédes gyanú. A beszélgetés egyik legfontosabb szótalálásának tartom. Azt hiszem, ez a negédes gyanú azzal is összefügg, hogy az internet is olyan (vagy hát, én azt javasolnám, hogy úgy tekintsünk rá), mint az atomenergia: használható jóra és rosszra egyaránt. Az internetnek önmagában nincs (jó vagy rossz) minősége, de vannak bizonyos médiumspecifikus vonásai, amelyek (legalábbis egy részük) gyökeresen eltérnek attól, amilyen mediális tapasztalatok közepette szocializálódtunk. Ezt a milyenséget figyelembe kell venni egy-egy folyamat leírásakor, megérteni szándékozásakor, de nem szerencsés eredendően jó vagy rossz minősítéseket társítanunk hozzá (azt tartanám én például valóban stigmatizációnak), hanem a saját értelmezésünk kontextusa keretében minősíthetjük az internet közegének egy-egy vonását, például az irodalom létrehozására, közvetítésére vagy befogadására tett hatását pozitívnak vagy negatívnak. Ha viszont visszariadunk ezektől a

(tehát, nem győzöm hangsúlyozni, kontextuális) minősítésektől, bajosan fogunk tudni értékrendet kialakítani, kritikusan viszonyulni a befogadott művekhez, egyáltalán, tájékozódni az irodalom virtuális szegletében, szegleteiben. Gondolom, nem ártana valamiféle pozitív kicsengésű szentimentummal zárni az eddig elhangzottakat (legalább a változatosság kedvéért). Szóval, hogy ha valamilyen zárógondolatot kéne megfogalmaznom, hogy mi jót várnék még az internettől hosszabb távon, részemről azt, hogy a korábban emlegetett, szerintem túlon túl szűklátókörű szerkesztői szemléle-

tek, ahogy az épp születő irodalom uniformizáltsága, ez a korábban emlegetett zárt világ adja át a helyét egy, épp az internet szabad(os)sága miatt létrejövő, nyitottabb, sokszínűbb szemléletnek. Ebből ugyanis szerintem mind profitálhatnánk, akik ma még akár on-, akár offline, de szeretünk irodalommal bíbelődni.

M. I.: Köszönöm a beszélgetést – s kedves alkotó barátaimnak csak annyit kívánok: legalább olyan sokoldalúan gondolják el az irodalom jelenét és jövőjét, mint amilyen sokoldalúan beszélgettünk itt az irodalom „maiságáról”.

© Fortepan, Lencse Zoltán

© Fortepan, Szepessy Tibor

Bödecs László

A MUNKANAP VÉGÉN, PÉNTEK

Péntek este volt, és a város
egyik főbb utcáján mentem hazafelé,
lábaimban egy újonnan visszaköltözött, ismerős érzés,
már feledni vélt, halvány bizsergésével.

A boltok zártak, a kirakatokat takarították,
éledtek a kocsmák, és a járókelők, mintha mind
indultak volna szintén valahová,
céltudatos, nem sietős léptekkel kerülgették
az aktuális lomtalanítás járdaszélen felhalmozott kupacait.

A férfit egy ilyen halom mellett láttam ücsörögni,
hasonló korú, de koszosabb, szikárabb arca átszellemült,
megvilágították a szemben lévő bolt fényei.

Tekintete egy cukrászdába vezetett,
s odabent fiatal, szőke lány hajolt valami fölé,
míg az ajtó nyitva állt, tán a szellőztetés miatt,
kötényén a színminták, és hosszú copfja remegtek,
ahogy mozdult a teste, vékony karjai dolgoztak még,
pénteki nyugalommal, kezeivel talán súrolt
vagy épp reszelt valamit.

Irodalmi összeállításunk a füzet eleji beszélgetés résztvevőinek
ajánlásával készült.

Megálltam és néztem a tekintetet a bolt kiáradó fényében,
mikor ez eltelt, magamban azt kérdeztem, hol vagy,
és talán még, mintha mondtam is volna félhangosan,
de talán lényegtelen, valamit.

Lábaim elernyedtek, mint aki ráül a készülő éjszakákra,
repülőn alvó utasok a felhőkre,
a házak, amiket előre tudok, hogyan következnek
az utcákban, mesélni kezdtek, városok,
részeg ölelések végtelenül kiszolgáltatott, egyszerű emlékei
magukhoz emeltek, a hátamba martak,
rám mosolyogtak az utcalámpák,

és úgy éreztem, megülnék még
egy öregedő, ócska világ
még használható lomjain.
Elfordultam. Továbbmentem.

© Fortepan

Evellei Kata

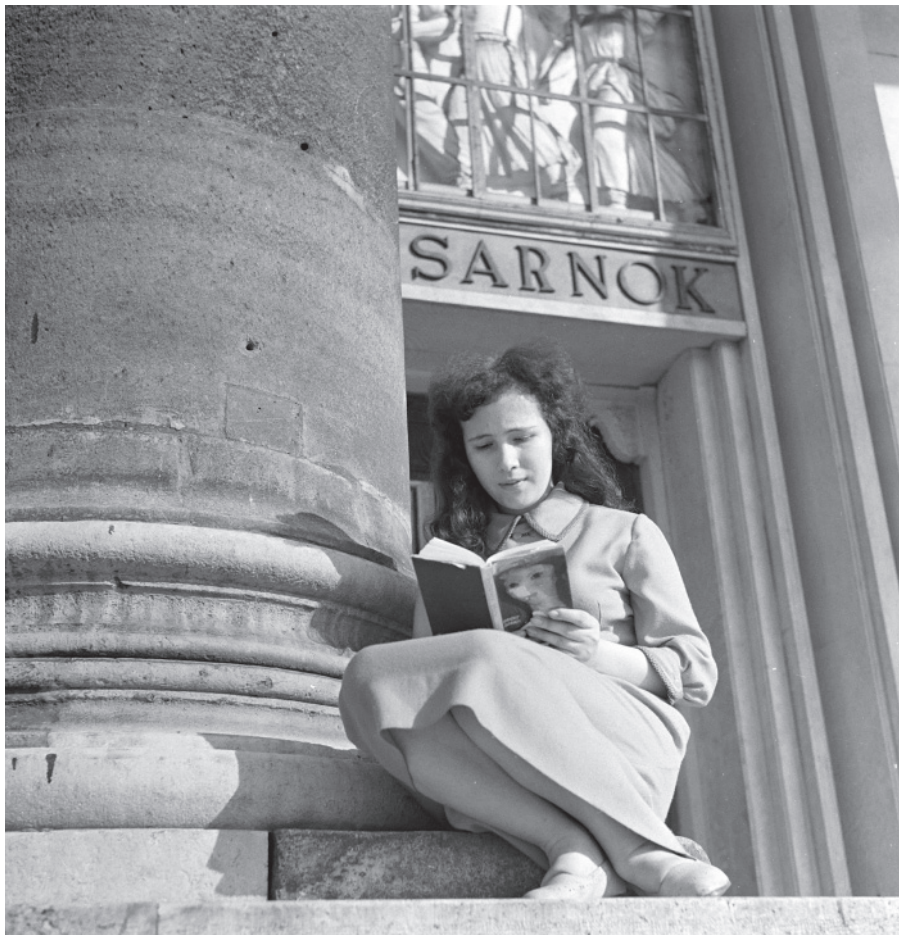
KÖZEL

Nehéz a fejed az ölemben. Nehéz volt az utazás is, por- és izzadságszagú, sajgó, koszos kezek, elszakadt menetrend, lökdösődő vállak, tűző nap, szandálban kavics. Nem néztél hátra, a szökőkútnál állva mostad az arcod, egy pillanatra végre egyedül, csukott szemek, nyitott száj, fölötted vízből emelt katedrális, cseppekké porlott benne a várakozás, vártam, közben halántékomra tapadt a város minden mocska, koldusok, autók, lüktetés – aztán megráztad magad, leperegtek rólad az árnyékok, visszaléptél mellém a napra, és sima lett megint minden, kézbe fogható, eltehető és később visszanezhető.

Most hűvös doboz az éjszaka. Meztelen lábam a túlsó ülésen, csiklandós plüssszuval. Egy pillanatra végre egyedül, kicsavart gerincek, megdagadt bokák, nyirkos combok, súlyos lélegzetvételek között. Odakint kattogó félhomály, sárga fényű lámpák, az ablak nem ver vissza semmit. Magától rebben a kezem, sötétben lapító vadállat, amelyet elűztek a vackáról. Arcodon az alvók

puha közönye, meleg takaró. Hajad gubancos,
öntörvényű, sűrű közeg, nem engedi át
az ujjaimat, amelyek jobb híján válladra
szorulnak, madárláb az ágon kettéroppanás előtt
– és kinyílik a szemed, még öntudatlanul,
vízcsepp hullik nevetve így az utcakőre.

Kékség. A tehervagonok tetején
csöndes kisgyerek, lábát lógázza a reggel.

© Fortepan, FSZEK Budapest Gyűjtemény, Sándor György felvétele

Simon Márton

TEJ

Ezek szerint ha szeretnék maradandó nyomot hagyni benned,
feküdjek le veled, aztán haljak meg holnap? – ezt nagyjából
két óra beszélgetés után kérdezi meg. Majdnem kiköpöd a sört
a röhögéstől, de aztán gondolkodás nélkül rávágod, hogy igen.
Körülöttetek úgy esteledik, mintha nem volna mindegy.
Egy picit elállnak a metszőfogai, erre emlékszel. A nevére nem.

Jégeső veri a virághabos, zöldárnyékú gesztenyefákat,
koradélutáni zápor és halvány, kénsárga felhők,
ez itt egy park, kérem, ez itt közterület. A futók meg vannak
botránkozva, a futók meg vannak botránkozva, mi pedig,
mint a negyven tálca leborult tojás közepén térdeplő két raktári
munkás,
izzadtak, izzadtak és most percekig boldogok vagyunk.

A szemöldökét nézed. A vonásai akár egy vízpart.
Azt mondja, tengert akar, azt mondod, lemész a boltba vízért meg
sóért.

Azt mondja, ugye tudod, hogy mindez mennyire nevetséges.
Azt mondod, tudod, pedig nem. Azt mondja, többé nem látod.
Azt mondod, semmi baj, pedig de. Már épp levonná a pólóját,
amikor arra ébredsz, hogy vasárnap van.

Egyes törzsekben a rituálé előtt a táncosok egész testüket a titkaikat ábrázoló jelenetekkel festik tele sajátos, évezredes ikonográfia alapján. Ezután egy körültekintően elsötétített helyiségben gyűlnek össze, ahol több óráig, lassú mozgással, egymáshoz dörgölözve igyekeznek megszabadulni a rájuk rajzolt történetektől. Az ajtón kilépve a kelő nap fényében opálosan fénylik fel a vállakon, melleken, combokon szétkent, odaszáradt idő.

A statisztikák szerint egy átlagos szexuális aktus időtartama 8-12 perc.

Mindkét alak meztelen, az arcuk homályos. Fekszenek. Végtagjaik kissé természetellenes pozitúrákban, ami sokat ront az összhatáson. A testeket borító lepedők redői figyelmesen kidolgozottak, bár a háttér tagadhatatlanul elnagyolt, sablonos, liget, vízpart stb. Az egyetlen kicsit is ihletett momentum, az alakok lábánál heverő, látszólag halott ragadozó madár. Fölöttük aránytalan felhők a félbehagyott égen. Cím: Az utolsó ítélet (vázlat). Ismeretlen, késő reneszánsz kismester alkotása.

Én alszom, a számból kilógó kéz még a hajaddal babrál.
Szilánkok az üvegtestben.

IDŐ

Le lehetne ezt egyszerűsíteni.
A tejcarnokban édeskés, jellegzetes szag terjeng,
a fal sárga, a pucér villanykörte koszos. Légypapír.
A tejet 3000 literes acélkádakban keringetik, keverik, forgatják.
Sok évvel később látsz ilyen kádakat messze onnan,
egy tengerparti raktár hátuljában.
Kék műanyagból, de a rendszer ugyanaz.
Ezekben rákokat tenyésztnek.
Mondataink fölé görnyedve sápadt szél inhalál.

Györe Bori

Fent lenni

A szokásos ritmust dobolom, összeérintve mutató- és hüvelykujjaimat. Tta-tatatata-taa-ttatta-tta-tatatata-taa-ta. Szinte mindig velem van. Néha formák is, például háromszög. Mondjuk felteszem a lábam az asztalra, és a lábfejem ide-oda mozgatásával háromszöget írok le a levegőben. Tulajdonképpen ez is a ritmust követi. Kettőt jobbra, egy föl, egy balra le és gyorsan jobbra kettő – kész a háromszög. Nem tudom, mióta van velem a ritmus. Először néhány éve vettem észre, amikor a férjem megkérdezte, mit csinálok a lábammal. Azelőtt soha senki nem töltött velem annyi időt, hogy feltűnjön neki. Azelőtt soha senki nem szeretett.

Már akkor felfigyelek a szőke, majdnem kopasz férfira, akinek feltűnően nem a sajátja a fogsora, amikor megvesszük a jegyet. Csalhatatlan az arcmemóriám, azonnal tudom, ha már találkoztam valakivel, pláne, ha közeli viszonyban voltam vele. Huszonöt éve nem láttam Márkot, most mégis biztos vagyok benne, hogy ő az.

Hatvannak néz ki, pedig biztosan nincs annyi. Utoljára azt hallottam róla, hogy börtönben van, már megint. Jó napot kívánok, Orosz úr, mondta a civil ruhás rendőr, amikor Márk kinyitotta a lakás ajtaját. Csodálatos módon én mindig megúsztam, hogy bevigyenek. Megérkezem, ott ülnek négyen-öten, és mondják, hogy bent tartották őket éjszakára. Olyan előfordult egyszer, hogy én is ott voltam, amikor amolyan kedves házkutatást tartottak – az egyik rendőr jóindulatúan rádobott egy százas papírzsepet az asztalon lévő zacskóra és tűre. Emlékszem, az egyik srác, aki nagyon szeretett volna közénk tartozni, de általában kiröhögtük a háta mögött, sose tudta megjegyezni, hogy cöpi, és nem pöci. Mindig rosszul mondta.

Én maximum három napot bírtam ébren, aztán mindig hazamentem. Az igazán kemény arcok hat-hét napig is húzták. Sokan azt hitték, hogy Márknál lakom, pedig sosem laktam ott, néhány nap után mindig haza kellett mennem pihenni. Mire visszamentem, általában átrendezte a lakást. Például DJ-pultot ácsolt, valahonnan szerzett lemezejátszókat, mindig benne volt valami projektben. Időről időre szerzett egy-egy robogót. Valószínűleg lopta. Egy darabig ment vele, bütykölgette, aztán hagyta elrohadni valami utcasarkon. Sose tudtam, mi fogad majd, amikor bekopogok, tíz ember afterezik és szúr, vagy Márk egyedül fekszik a csupasz matracon, se pénze, se speedje, rosszkedvű, tévét néz.

Sosem ért hozzám, pedig sokszor direkt bugyira és kis trikóra vetkőzve mászkáltam előtte. Néha emlegetett egy lányt, akivel már tíz éve együtt van, de mint Colombo feleségét, sose látta senki. Egy idő után kitűztem, úgy kell szeretnem őt, hogy ne várjak cserébe semmit. Abszolút önzetlenül, pusztán az érzésért magáért.

– Nem megyünk? – böki meg a férjem a vállamat.

– Bocs, elbambultam. – Szememmel egyfolytában őt keresem. Pesten régebben milliószor bevillant az arca, nem jön-e szembe valahol, vagy hogy egyáltalán él-e még. De már jó ideje nem gondoltam rá. És hogy pont itt fogom újra látni, Berlinben, sorban állva egy idióta hőlégballonhoz, ez álmomban se jutott volna eszembe.

Úgy indult el az éjszakába, hogy a nyakában lógott a tű madzagra kötve. A pulóvere alatt, mint egy nyakkendő. A madzag nem csak a tűt rögzítette a nyakában. Azzal szorította el a karját. Milliószor láttam, hogyan csinálja. Sokszor bementem vele a vécébe a szórakozóhelyeken. Eleinte viszolyogtam a látványtól, aztán teljesen természetessé vált. Épp annyi jelentősége lett, mint amikor valaki rágyújtott egy cigire.

Néha egy-egy haver megnézte a karomat, de én kiröhögtem őket, sose szúrta volna meg magam, ebben az egyben biztos voltam. Nem mintha orrba szívni ne lett volna kegyetlen, úgy értem, mondjuk egy hetvenkét órás fentlét. Fent lenni. Mint ezzel a ballonnal.

Magamtól biztos nem találtam volna ki, hogy fizessünk be rá. A férjem ötlete volt. Nagyon rendes ember, de túl sokat nem meséltem neki arról a korszakomról. Nem hiszem, hogy értené. Talán már én sem értem. Illetve dehogynem, túlságosan is jól értem. Minden olyan elképesztően racionális lett. Semmi misztikum. Nem gondolom többé, hogy rossz vagyok, hogy szenvednem kell értelmetlenül, minden sérelmet és reakciót tűpontosan megfejtettem már az életemben. Középkorú vagyok, titkok és örültségek nélkül. Az érzelmeim ritkán ragadnak el. A fiam felnőtt, épp a Balatonnál nyaral.

Márk egyszer, még a húszas éveiben, állítólag lement a Balatonra görkorigival. A rádió is bemondta, hogy valami örült görkorcsolyázik az autópályán. Mintha csak álmodtam volna őt. És talán ő is csak álmodta az egészet.

– Sorry. – Szerencsétlen harmincas nő lép a sarkamra, azt hiszem, egyedül jött. Vannak, akik még ennyi idős korukra se tanulnak meg öltözködni, külön-külön egészen értelmes ruhadarabokat vesznek magukra, de az összhatás borzalmas. Ilyenkor büszkeséggel tölt el, hogy megtanultam nőiesen öltözni. Persze már meg is engedhetem magamnak a jó ruhákat. Te nem vagy nő, nem is viselkedsz és nem is öltözködsz nőként, mondta egyszer Márk. Belém égett a mondat. Nem volt jellemző rá ez a hangnem, meglepődtem, és mintha ő is meglepődött volna. Soha nem ért hozzám. Soha, kivéve azt az egy alkalmat.

– Mikor száll fel ez az ízé? – fordulok a férjemhez, és hirtelen előnt a hála, hogy ez az ember velem van, hogy a karjába kapaszkodhatok majd odafönt. Jó lett volna, ha huszonöt évvel ezelőtt is van valaki, akibe belekapaszkodhatok a hetvenkét órás fentlétek közben. Bár akkor nyilvánvalóan nem is lett volna szükségem ezekre a maratoni önpusztításokra. A magány volt ezeknek a napoknak a lüktető szíve. Na tessék. Nem szoktam ilyen érzelgős lenni.

– Ugye holnap lesz még időnk kimenni a piacra? Akarok venni Beninek olyan finom szalámit, amit úgy szeret – fordulok megint a férjemhez, meg se várva, hogy válaszoljon az előző kérdésre. Néha csak úgy kérdezek meg beszéllek mindenfélét, a magam szórakoztatására. Szeretem, hogy ilyenkor a távolba néz, talán nem is hallja, amit mondok, érzi, hogy ez most úgysem fontos. Egy perc múlva viszont váratlanul válaszol, de nem a legutóbbi, hanem az azt megelőző kérdésemre.

– Szerintem kábé öt perc, és felszállunk. Nézd azokat a köteleket. Szerinted elég erősek? – nevet rám, kivillantva majdnem tökéletes fogsorát. Nekem bezzeg összevissza állnak felül a fogaim. Állítólag szexi, szerinte. Kénytelen vagyok elhinni neki.

Márk akkor csináltatta meg a fogait, emlékszem, amikor először kijött a bőriből – mindig így hívta, bőri. Szerintem azért, hogy elvegye az élet a dolgnak. Nem is olyan szörnyű. Előzetesen lenni pár hétig. Egyszer beszéltem vele telefonon, amikor bent volt. Az utcáról, egy fülkéből. Nem emlékszem, miről. Utána jó darabig nem láttam. Én is elmentem külföldre egy időre, összeszedni magam. Sikerült is másképp visszajönni. Márk fogakkal jött vissza. Először nagyon szokatlan volt, hogy nem az a néhány elvászott, fekete kis csonk ül a szájában. Hófehér, hatalmas műfogak csillogtak rám, amikor kinyitotta a száját.

Újra meglátom a szemem sarkából, közben idegesen nevetek a férjem poénján. Körbenézek, körülbelül húsz ember toporog körülöttünk, várva, hogy

beszálljunk ebbe az izébe, látom, hogy mások is aggodalmaskodnak, viccelődnek, angol, német, spanyol szavak foszlányait hozza a szél. Most veszem észre, hogy elég nagy a szél.

– És akkor a készülődő hurrikánról még nem is ejtettünk szót – válaszolok poénna a poénra.

– Ja, igen. Figyelj, én mondtam, hogy ez a két nap baromi izgalmas lesz, te nem hittél nekem, azt gondoltad, hogy végigüljük a dögunalmas előadásokat, eszünk pár pogácsát a szünetekben, aztán helló. – Nevetünk.

Néhány éve ismerkedtünk meg – egy dögunalmas konferencián. Az egyetlen izgalmas dolog ez a férfi volt, aki aztán elég hamar a férjem lett. Harminc-hét éves voltam, amikor megkérte a kezem.

Márk messzebbre sodródott tőlünk, a ballonra várakozó csoporttól kissé leszakadva beszélget valakivel. Vajon egyedül jött, és csak most ismerkedett meg azzal a lánnyal? Vagy együtt érkeztek? Nem látom elég jól, alacsony, huszonévesnek tűnik innen, szőke. Akkor, huszonöt éve is egy szőke barátnője lett, nagyon közönséges lány, festett haj, rózsaszín póló, hosszú körmök. Csodálkoztam. A mai napig hinni akarom, hogy Márk csak zárkózott volt, nem pedig sekélyes. Hogy nem üresség, hanem titkok töltötték ki a lényét. Sokszor elképzeltem őket akkoriban, szex közben. Vajon mit csinálnak egymással.

Velem nem sok mindent lehetett csinálni. Akkor egyszer, amikor megtörtént köztünk, ami azért tulajdonképpen elkerülhetetlennek látszott mindig, szinte nem is voltam magamnál. Három napja voltam fenn, zsibbadtak a végtagjaim, zúgott a fülem, a gyomrom kongott az ürességtől, mégis csak néhány falatot tudtam nagy nehezen letuszkolni a torkomon, mindegyiket leöblítve egy nagy adag vízzel. Nem a többiekkel jöttem el a buliról, egy másik autó hozott el, egyedül érkeztem meg a Kassai térre, Zuglóba. Márk a tizenhét emeletes házban lakott. Felmentem, bekopogtam, de senki sem nyitott ajtót. Lekuporodtam a lépcsőházban. Nem tudom, mennyi idő telt el így, közben folyton kinyújtottam, majd behajlítottam az ujjaimat, remélve, hogy elmúlik a zsibbadás, visszatér beléjük a vér. A nyelvem is zsibbadni kezdett. Amikor végre bementünk a lakásba, lehanyatlottam a matracra. Legalább négyen aludtunk rajta keresztben. Persze még sokáig nem tudtam elaludni, valami különös állapotban lebegtem álom és ébrenlét között – egy idő után egy végtelen kiterjedésű labirintust láttam magam előtt, ami mintha szürke betonból lett volna, és közben egy hang beszélt hozzám hosszan az élet értelméről. Igyekeztem megjegyezni, amit mond, de sajnos másnap semmire sem emlékeztem belőle. Egyszer arra ébredtem – innen tudom, hogy aludhattam végül –, hogy valaki hátulról megfogja a csípőmet, és mintha letolná lassan a nadrágomat. A szobában félhomály volt, a sárga függönyt lengette a nyári szél, izzadt hajam

a homlokomra tapadt. Nagyon gyorsan vert a szívem még mindig. Próbáltam megfordulni, megfogtam azt a kezét, és a vastag ujjakból azonnal tudtam, hogy ő az. Remegtem a boldogságtól, hagytam, hadd csinálja, amit csinál. Aztán újra elaludtam.

– Na, mi lesz? – bökö meg újra a férjem, gonosz kis vigyor jelenik meg az arcán, most már tényleg elindult a beszállás, én meg lemaradtam az előttem állóhoz képest.

– Jó, jó, megyek, csak azt nézem, hogy szerintem ismerem azt a férfit.

– Melyiket?

– Az a szőke, hatvan körüli pasi, ott hátul. Mindegy. Egy régi ismerős.

– Aha. Menjünk, mert lent maradunk.

Bezsúfolódunk a kosárba. Régen mindig úgy képzeltem, hogy a ballon utasai egy kör alakú térben, összezárva lebegnek. A kosár azonban gyűrűre hasonlít, a közepe lyukas, ezért jobbra és balra is csak egy-egy ember fér el egymás mellett. Mi majdnem elsőnek szállunk be, Márk talán majdnem utolsóként, így szem elől tévesztem. Felnézek a ballonra, a hatalmas sodronykötelekre, az üregre, mely köré a vászon kifeszül, és arra gondolok, hogy a levegő semminek tűnik.

– Mit is mondtál, hány méterre fogunk felemelkedni? – kérdezem, és tényleg kezdek izgulni, el is felejték minden mást.

– Á, csak 150 – nevet a férjem. A karjába kapaszkodom.

© Fortepan

Gy. Molnár Kadosa

Árva Henriksen három teóriája

Egy szerda délelőtt, amikor büféztek, Örnagy is az asztalnál ült.

– A halhatatlanság titka – mondta, és még kacsintott is –, hogy franciául kell tanulni.

Gondolta János, hogy nem veszíthet sokat. És valóban. Onnantól, hogy az első francia szavak elhagyták az ajkát, megkönnyebbült: érezte, hogy Örnagy igazat mondott, és a halandóság immár a múlté.

Franciául beszélt, és végre ráért foglalkozni a dolgokkal, amikkel a mulandóság hektikus viszonyai között nem: kávépörköléssel, muzeológiával, városi politikával...

Levelek a semmi frontról

kedves Ester,

találkoztam Glaucióval. A műszaki főiskola kertjében ültünk le, ijedten cigarettázó elsősök között. Ahogy ott állongtak a geometria sokkjától süket aggyal, arra gondoltam, én mit tanulok? Naponta megtanulom ugyanazt elvégezni. Húzd meg, kösd meg, hajolj meg, szolgálj.

Szatirikus izomzatom eközben egyre nő, de hiába.

Az év utolsó éjfelén az Ebro partján álltam, köd hasalt a víz fölött, a túlsparti kompállomás fényszórója pedig mintha erről a ködről, és nem a víztükörről vert volna vissza. Ahogy bevonult óriási kussban az új év, az volt az érzésem,

egyre mélyebben hatolok az idegen vonalak mögé. Pedig ezek szülőházam vonalai.

Kedves Ester, a beszéd a túlélő kényszere. Az ember azért beszél, azért van ez a szaggatott kilégzés, hogy meggyőzze magát arról, még életben van. Egyetlen beszéd sem édesebb végül, mint az emlékezet beszéde; idő kérdése legfőbb az egész. A legdrágább beszéd azé, aki emlékezhet; aki a kórház kapuján és a temető kapuján kijön. Mindenki szájában ez a tornázó, tagolt légzés, ami szüntelen szorgalommal igyekszik életben tartani azt, amire vonatkozik – teljesen közönnyel az iránt, hogy mi az, jó-e vagy gonosz.

Ezért változik örökké a nyelv, a honi nyelv, az idegen nyelv, a spanyol nyelv... kétségbeesve menekül azoktól, akik beszédét és emlékezetét nem tudta életben tartani.

Tűnő Aurora

'Es-pe-jo': Mila dühösen tagol.

Ugyan, most ne mondd, hogy nem élek! Az eszpresszó felnyitja bennem zsilipeit, és mindent felkavar, először szennyét, aztán alját.

Elbizakodottság biztat: nem marad-e velünk mégis a reggel (reggel, te de oro napszak, bár láthatnálak többször!), ha tűnő nyomai után nézek is éppen?

Mila szívószállal issza az energiáit. Az asztalon, csészémet kivéve, csak az ő holmija van – a spanyol könyv, a gyakorlókönyv, szótár, filctartó, ereklye szerelmétől – mégis ügyel, hogy az én felemre ne terjeszkedjen. Szemügyre vehetem az asztallapon megmaradt csészealj-foltokat, ha akarom.

A fejezet végén vagyunk. Cukorkaillata van a jelenetnek. Mila szippant a fém dobozból, és ujjával nekiáll lefelé eliminálni a szótárból kigyűjtött szavakat. Most előre dőlnék, hogy helyette mondjam ki a kifejezést, amit következetesen elhibáz: 'la cara es el espejo del alma'. Nem teszem. Mila egyébként kellemes, szimpatikus arca rendkívül csúnya lesz, amikor mosolyog – Istenem! A beszéd mámora! Hogyan is tudnék élni nélküle! Hogyan tudnék meghalni nélküle!

Ismét elrontja, s száját – festetlenül is irtó piros – mintha harapásra tátaná ki, éleset és rövidet kiált. 'Es – pe – jo – del – al – ma', kezd újra tagolni.

Tudod, mit jelent mindez? Mindez (minden), amiről beszélsz? Hallod, ahogy szavad végeztével eltűnik a hang?

A pohár csengése, a kupak pengése az asztalon mind kedves üzenet: „ne halj meg” ...

Szabadstrand

Szabadstrand, kis laza pang délelőtt.

– Artúr! Rakjá be ... Artúr!! Rakjá be valami normálisat!

Ezt hallani kell, ehhez úgysis kevés az irodalom, ezt leírni: olasz elektro-ária szól a lapos hangfalból.

Két lány a büfékocsinál.

Egy anya nyugágyban, két gyerekkel. „Ez nem ér! Mindenki csak a Boldira figyel!” „Azt kell megértened, hogy ő csak négy és fél éves, míg te hét és fél éves vagy.” „De akkoris!”

Egy fa: alatta magyar piknik.

Egy napernyő: befoglalta a holland társaság, három lépésre a letámasztott kerékpárok. Rikító pólók: gázkék, neonsárga, „Finisher Supermarathon”.

A kisebb gyerek gameboy-jal játszik. „Nahát, ilyen is van még?” Ő azt hitte, az idő csak egyfelé tud haladni: tetrisz – gameboy – péespé – touch – válság – ISIS – világháború – pusztulás. Meglepi ez a gameboy.

Ül a strandon.

© Fortepan, Magyar Bálint

Kemény Gabriella

SECOND STAR TO THE RIGHT

Egyre kevesebbet vagyok ébren,
de olyankor az ugróiskolámra gondolok,
a versenyekre: ki tud nagyobbat lépni
meg a legtovább visszatartani a lélegzetét.
Emlékszem, el is ájultam egyszer.
Te is gyakran eszembe jutsz.

Csillámport szórtunk az arcunkra,
cigarettaztunk a vécében,
hálósákban aludtunk a tornaterem padlóján.
Magaddal hoztad a szívárványmacit,
hogyan lássa a fiú, aki tetszik neked:
vegye le a fullcapját és legyen az apád.

Rád gondolok: rajzfilmet nézek szex előtt,
whiskeyt iszom egy jegestea palackjából
és kihívom magam, hogy ne felejtsem el,
hogyan kell felébredni. Aztán lassan,
ahogy mindig, lejjebb csúszom a széken;
elfelejtem magam, senkinek az ölében.

REPÜLŐHAL

Egy hetedik kerületi színház pincéjében,
ahol az óra már ösz óta félkilencet mutat,
valahány órakor ültem, ittam,
és arra gondoltam, hogy túl fiatal,
vagy túl öreg vagyok a szerelemhez.

Képt kezdtem rajzolni: legyen eszközöm,
hátha nem sokára azt hallucinálok,
hogy megöllek. Aztán karcoltam tovább
és repülőhal lett belőle, úgy látszik,
féltelek még a firkaképtől is.

Eltelt valahány óra. Aznap reggel még
virágokat akartam növeszteni a
parkettából, még ha ehhez rombolnom is
kell, estére meg repülőhalakkal próbálok
távol tartani magamtól valamit,

ami már régen nincs sehol.
Kíváncsi vagyok, meddig rakódnak
egymásra a rétégek, számít-e
az idő, lelegette-e a bárány a rózsát.
Talán halott leszel, mire feljövök innen.

FÓKUSZPONT

1

És ha egy pillanatra végül
tényleg minden elnémul majd,
és nem marad más,
csak a szemhéjakban
pulzáló erek,
és a gyomor
kikezdhettelen zúgása,
ott kezdődik az visszajátszás:

a virágfejek az emelet alatt.
Ahol egy cserép véget ért,
a lyukakban homlokok
és átölelt hát,
égettszagú ventilátor,
fémdoboz egy
sarokház oldalában:
másfél évtizede
ugyanazok a matricák.
A gangról nézve
hiányzott egy téglá,
arra a hiányra
koncentráltam forgás közben.
A cselédlépcső freskójáról
pergett alá a por,
ahogy szaladtam,
lefejeltem egy gerendát.
Lepattogzott a festék,
kihullott pár tejfog:
a résekben
előlről
kezdődik
a világ.

2

mezítláb mész aludni, nehogy hangyára lépj
kattog még néhányat a fűtőtest és hallgatod

arcoddal a vadvirágos ágynemű huzaton
arra gondolsz, hogy ha bírnál,
szélcsengőt építenél törött üvegekből

átvilágít hozzád a villany a szemközti házból
nem minden hold, ami fénygömb

valami zakatol a falban, alattad motorzúgás
és fék, ki rendel még pizzát ilyenkor
a sisakjában biztos tükröződik a hold vagy más

Imre Ábris

a kút

olyat nem lehet, hogy nem akarok, muszáj. anya ébresztget, reggel van. kimegyek pisilni. néha a perem mellé találok. bosszúból úgy hagyom. mici néni ebédelni jön hozzánk. nem szeretem, mákos bajsza van és puszt akar adni. mici néninek tüdőrákja van. amikor köhög, elbújok az asztal alá, nehogy elkapjam. evés után kiviszem a maradékot a disznóknak. rántott hús volt, egy keveset a tányéron hagytam. nézem, hogyan csámcsogják el a malacok, ami a testvérükből maradt. később kimegyünk mici nénival a játszótérre. a szomszéd faluban van, busszal utazunk. az öregek nem szeretnek háttal ülni. azt szeretik tudni, hogy merre tartunk, ha látják, mit hagyunk magunk után, felfordul a gyomruk. zsebkendőbe tüszentünk. mici néni is. pirosvizes a kockás rongy. málnaszörp kút van a tüdejében. várépítés alatt titokban befalok pár marék homokot. közben arra gondolok, hogy anya nem engedi. nem vesz észre, beszélget. kitartóan nyeldekelek. hazafelé titokban megkérdezem mici nénit a kútjáról. azt mondja, elpattantak az erei és a tüdejébe víz gyűlt. abban úszkál a rák, úgy képzelem. estére összekoszolom magam. fürödni kell. utána anya levág pár darabot az ujjaimból és azt mondja, hogy a körmeim. elalvás előtt bejön mesét olvasni. duzzogva fordulok a fal felé. nincs bennem szeretet. a háttal utazásra gondolok, meg mici nénire, hogy neki is csak ki kéne köhögnie azt a rákot, meg homokot enni, hogy beszívja a szökőkút pirosvizét, mert láttam, hogy apáék is azt szórnak a betonra, amikor autószerelés közben kifolyik a gyúlékony anyag.

feldolgozó üzem

ki kell tépni, ami ideköt. egyesével a kábeleket, hogy aztán a belső szerveknek se legyen maradása. majd elindulni a látóhatár felé. nem találnak rám, amíg működik a rendszer nélkülem, ezért soha nem is fognak. a hiányt betölti a hátrahagyott test. nem hagyom meg nekik az egyéni ismertetőjegyeket. a szemeket kikapom. a lenyúzott bőrt celofánnal helyettesítem, mintha egy fogyni vágyó futó. mindössze ennyit viszek magammal egy nejlonzsákban. hogy eszembe jusson hová indultam, amikor a feldolgozó üzem melletti fákra gondolok. ahol már kezd elburjánzani a növényzet, mert a testek hulladéka termékennyé teszi a talajt. az ittenieket csak az erdőirtás zajai nyugtatják meg. fűrészpor hullik kint, mikor az első szállítmányért jönnek a teherautók. az eleven húst viszik. a megafonokból körfűrész hangja szól mindenütt. nincs, aki keressen. mindenki a helyén van. a telepre már nem mehetek vissza. nem tűrik meg maguk közt, aki leveti a felületét. csak be az erdőbe, egyre mélyebben. elásni földjében a belezőkést. mellé a bőrt és a szemeket temetem. amíg el nem felejttem, mire képesek a kezeim, hallgatom, ahogy a nejlon zörög a száraz avarban.

© Fortepan, Konok Tamás id.

Pintér Kitti

altus

tejfehér vagy
és a körúton a légzésed ritmusára
indulnak meg az autók

közben magzatpózba érkezünk
a kemény vászon alatt megtanulom
a formáid és eszembe jut pygmalion
hogyan talán téged is ugyanez a várakozás
tett ilyen széppé

mint a beszédhibás hasonlatokban az összehúzóadás

én inkább csak ránehezedem a mellkasodra
kitapintom bordáid közt a hiányom

és a halott állatokat elhordják mind mert
nem tudja a test mivé legyen előtted

pompeii

atomizálódik benned a vágy
kagylótestek lenyomatát
őrzik a szirtek és a langymeleg partokon
aprózódó hegyfokok emlékeznek
az összes valaha volt karsztformára

még így is olyan gyönyörű
a bőre nem puhul már föl
egyetlen érintés alatt sem

© Fortepan, Kurutz Márton

© Fortepan, Veszprém Megyei Levéltár, Nemere Péter

Lídia aztán le van nyugodva

Hirtelen felindulásában azt hitte, minden azzal kezdődött, hogy remegő, utólag talán indokolatlanul drámainak mondható hangon megkérdezte Konrádot, megcsalta-e őt valaha. Most, hogy már lezárult a kínos, egészében igazán gyerekes jelenet, és Konrád visszament a barátaihoz „mulatni, jaj, mulatni, ebben a korban már, na mindegy”, Lídia a hotelszobában maradt; az ablakon kihajolva dohányzott a titkos készletét felhasználva, amiről senki sem tudott, amit tényleg csak a biztonság kedvéért tartott magánál, mint mások a nyugtatót, igazán, csak azokra az éjszakákra, amikor nagyon fontos aludni, és csak nem akar sikerülni; az ablak melletti kis asztalon ült a szolidan elegáns, rózsaszín szatén ruhájában – a sűrű, szintén szatén bolero már az ágyra dobta, az gyűrötten hevert a feszesre húzott tört fehér ágyneműn, a magassarkúját már korábban lerúgta magáról, lábát szétvetette, mit érdekli őt, úgyszintén itt senki, csak kényelmesebb, mint szorítani, mikor volt már szűzlány különben is, hagyjuk az egészet; befújta a hideg novemberi szél, fázott a válla, de nem öltözött fel, viszont rettegett, hogy a füstérzékelő mindjárt bejelez, és itt áll majd megszeppenülve, mint egy kamasz – „de hát én kimentem az erkélyre, esküszöm, nem értem, hogy vannak ezek a szerkezetek beállítva, reklamálni fogok az igazgatónál, hívják ide a menedzsert”, mondja majd, de azért szívesebben kihagyná ezt a jelenetet. Persze valójában Konrád idegesítette és az a kellemetlen, egész testét átjáró érzés, hogy a dolgok nincsenek a helyükön, nem kizárt, hogy már régóta nincsenek, de nem tudja megragadni, hogy egész pontosan miért, és legjobban az dühítette, mit dühítette, teljesen földhöz vágta, totálisan padlóra küldte, hogy néhány perce az a sejtése támadt, talán már régóta baj van, és ő, éppen ő észrevehette volna ezt sokkal korábban is. Kezében tartotta az öblös, kristályfényű poharat, amit a vacsoráról hozott magával, jobbra-balra lötybölt benne érdektelenül a tavalyi év nyertes borát, hosszan

leszívta a cigarettafüstöt – „istenem, van még valami jó ebben a világban” – és arra várt, hogy megfejtse, mi zajlik benne, de nagyon lassan akart sikerülni.

Krisztina felhívta reggel, az biztos, és azt mondta, hogy el fogja hagyni Marcellt, és ez már végleges. Reszkető, de eltökélt hangon jelentette be, hogy szerinte „ennek már véglegesen vége”, hogy „kész”, és nem csinálja tovább; ők éppen az autópályán hajtottak a Balaton felé Konrád egyetemi évfolyamtalálkozójára, és Lídia a betonfalak mellett suhanva elhitte, amit eddig sosem. Mert Krisztina már vagy húszszor fogadkozott, esküdözött, bejelentett, de végül semmi sem lett belőle, Lídia feladata meg nyilvánvalóan abból állt, hogy meghallgassa a véglegesnek tűnő elhatározást. Nem tudja, miért, de ma, a szellőkésektől néha kilengő kocsiiban ülve, az úttest unalmas szürkéjét és Konrád kormányon tartott, barna kardigánból kinyúló kezét nézve, úgy gondolta, ez meg is fog történni; megborzongott, és minden eddigénél jobban kellett igyekeznie, hogy ne szóljon semmit. „Pszichológus vagyok, anya vagyok, nem akarom irányítani a gyerekek életét, még csak tanácsot sem adhatok, mi jó sülné ki abból?”, mantrázta magában, mégis remegni kezdett a kezében a telefon, ahogy most a borospohár kicsit, de végül csendben megvárta, hogy Krisztina befejezze töredezett monológját, semleges szavakkal biztatgatta a lehető legrövidebben, elbúcsúzott tőle, és azon kapta magát, hogy úgy érzi, a lánya egy elviselhetetlen, élhetetlen liba, és ő most csak azért nem áll Marcell pártjára, mert jól tudja, hogy az a férfi meg egy senkiházi tökfész. A pillanatnyi konfliktusuk egyébként teljesen lényegtelen volt – mindkettő idiótán viselkedett a másikkal, mikor nem történik ilyen? „Belenyúlni egymás telefonjába, ott meg egy éve lejárt üzeneteket tárolni – ezek a harmincasok tényleg ennyire hülyék?” Ha úgy gondolná, hogy ez a valódi oka, amiért el akarják hagyni egymást, sokkal erőteljesebben tiltakozna. Vagy legalábbis: tiltakozna.

Miután bontották a vonalat, még kezében tartotta a kis, fehér készüléket, idegesen szorongatta, és komolyan megpróbálta elfojtani a dühét, de nem járt sikerrel. Konrádnak semmit sem kellett mondania, hallotta a beszélgetést, mindent értett, de persze nem szólt egy szót sem. Ritkán szokott. A hallgatása mindig is beszédesebb volt a szavainál. „Milyen egy lányunk van már. Nem igaz, hogy nem tud végre lenyugodni. Hogy sohasem tud lenyugodni”, sziszegte Lídia, mire Konrád ciccentett egyet, olyan bárdolatlan, kicsit falusias ciccentés volt ez, egyáltalán nem jellemző Konrádra, akinek a gesztusai általában éppen hogy arisztokratikusak, kifinomultak és jól átgondoltak, Lídia pedig, bár már leszokott arról, hogy értelmezgesse a férje vállrándításait, most a fél világot is beleértette ebbe az alig artikulált hangba. Többek között

azt, hogy Konrád szerint Krisztina majd úgyis megoldja valahogy, meg mit kell ezen annyit aggódni, illetve, hogy „lenyugodhatna, persze, lenyugodhatna, akárcsak az anyja”, ami pedig nem túlzottan fair gondolat, mert Lídia aztán le van nyugodva. Nyugodtabb már nem is lehetne. Hosszú évek óta ugyanott dolgozik még így, friss nyugdíjasként is – hányni kell ettől a szótól, na mind-egy –, kiválóan működik a magánrendelése, szakmai hírneve kiemelkedő, dőlnek a páciensek, vissza is kell utasítania őket gyakran, a házukon csak kis változtatásokat eszközöl, éppen csak, amire szükség van, azt ő maga le is vezényli, nem panaszkodik, nincs is mire. Annyit ugyan nem keres, mint Konrád, de azért egész sokat, kellemes vacsorákat rendez a barátainak, valamenyit önkénteskedik néha egy hajléktalanokkal foglalkozó szervezetnél, szóval kijelenthetjük, hogy kurvára le van nyugodva.

Mindezt persze csak magában futtatta végig, hangtalanul forrongott az anyósülésen, Konrádról pedig nem lehetett eldönteni, foglalkoztatja-e valami egyáltalán. A maga részéről akár teljesen felszabadult is lehetett. Nem kizárt, hogy az agyagambjain gondolkozott, amelyeknek a forgalmazásával az életét töltötte. Egyszer álltak meg kávé inni egy benzinkútnál, Lídia idegesen keverte a laktózmentes lattéját, és annyit azért megjegyzett, hogy „de hát ez már a második házassága, és még csak harminckét éves... és mikor lesz itt unoka?”, mire Konrád szárazon megkérdezte, hogy „nagy-mama, te tényleg szeretnél nagy-mama lenni?”, Lídia pedig ismét felháborodott a hangnemen, mintha ő alkalmatlan lenne erre, mintha Konrád szerint nem lenne elég jó nagy-i belőle, miközben az igazság pillanatnyilag az volt, hogy egy kisbabát nagyon is szeretett volna maga mellé, de hogy nagyinak szólítsák, azt soha, semmilyen körülmények között nem akarta még elképzelni sem. Az autóban aztán tovább hallgattak, és – bár a hallgatást Lídia máskor nem vette a szívére, ismerte már a férjét –, aznap délelőtt ezen is puffogott magában, mert „itt tényleg csak akkor van lehetőség normális konverzácóra, ha én megerőltetem magam, ha felhozok egy témát, ha csacsogok meg kérdezek, de egyébként egy rohadt síri csönd minden”. Nem jutott eszébe, hogy Konrádnak meg akkor kell megerőltetnie magát, ha beszédre kerül a sor.

A Balaton-parti hotelben aztán úgy tűnt, elsimulnak a dolgok. Jó, hogy az ember mindig csak valamiféle tartozék, pótkerék a házastársa évfolyam-találkozóján, de Lídiának ez a tény meg egy kis feldúltság nem lehetett elég ok arra, hogy visszahúzódjon, és ne érezze jól magát Konrád barátjaival, már persze azokkal, akik nem haltak meg az utóbbi évek során, de hát még így is elég sokan maradtak, főleg a feleségeikkel és hasonló tartozékaikkal együtt – „mit

lehet tudni manapság, kinek mi a státusza” – és egy-kettőre új ismeretségeket kötött ifjú menyasszonyokkal meg rég elfeledett és újonnan előbukkant csoporttársakkal. Persze kicsit zavarta, hogy harmincas nőekkel kell kezét fognia, harmadikkal meg negyedikekkel, karjukon babával, „ez egy rémálom”, gondolta akkor magában Lídia felajzva, „mit gondolnak ezek, hogy működik az élet? Egy Konrád korú fickó hatvan után már a halált fontolgatja, vagy legalábbis barátkozik vele, a madarak röptét figyeli, az évszakok változását, most majd egy bőgő csecsemőhöz fog felkelni minden éjjel ötször? Mit várhatnak ezek a nők? Szerintük meddig tart az élet? Meddig tart a szenvedély?”, de igazából annyira nem érdekelte a válasz, a pszichológiai sablonokat úgyis régről ismerte, néhány kliense is éppen ezt az utat járta – „apakomplexus, sokadik kapuzárás, blabla” –, és pillanatnyilag jobban izgatta a nyüzsgés, az új és régi arcok megjelenése, saját szellemessége és tetszeni vágyása, a figyelem, amivel kiérdemelte a többiek elismerését, és hamar észrevette, hogy Konrád is felélénkült a délutáni fogadáson a hotel előterében. „Ervinkém, öregfiú, te aztán semmit sem változtál”, nyújtotta a kezét Konrád egy rozoga bácsinak, aki egyáltalán nem tartotta magát olyan jól, mint Lídia férje, lehet, hogy éppen egy súlyos betegségen esett át, de Konrád nyilvánvalóan mégis a huszonéves barátját látta benne, valamit, ami a reszkető öregben ugyanaz maradt, és amit csak azok vehettek észre, akik szó szerint ezer éve ismerik. „Úristen, Pesti Srác, miért nem hallottunk rólad már tíz éve?”, kiáltotta ezután, kiáltotta, erősítette meg magában Lídia mosolyogva és egy kicsit megdöbbenve, ironikusan hozzátéve, hogy „pesti srác, gyerekek, de hát mára már mindenki pestivé vált, hiába jártatok ti vidéki egyetemre! vagy esetleg budaivá”, eközben Konrád megölelte, – „úristen, tényleg megölelte” – Pesti Srácot, ilyen fokú közelséget leginkább csak Lídiával vállalt, illetve régebben még Krisztinával. Úgy tűnt, elemében van, és – bár ezt nehéz feltételezni róla, mégis – a maga módján most igazán boldog. Lídia a háttérben állt, Konrád takarásában, és csak akkor villantotta meg intenzív, kissé túlzottan is figyelmes, visszafogottnak álcázott, valójában nagyon is kihívó mosolyát, amikor Konrád bemutatta egy számára ismeretlen osztálytársnak. Nem flörtölni akart egyébként vagy hódolókat gyűjteni – volt már abból elég régebben –, hanem csak tetszeni, általánosan tetszeni lehetőleg mindenkinek.

A fogadás után átöltöztek, és kisebb csoportokban sétálni indultak vacsoráig. Konrád egy régi barátja meghívta őket a vitorlás hajójára, amelyet a kikötőben tartott, és néhányan a kajútban elfogyasztottak még egy-két pohár pezsgőt; Lídia ezt a luxust nem ismerte, de könnyedén megtalálta a helyét a bárpult és a bőrkanapé között valahol. Elcsacsogott Dénessel, a tulajdonossal, megállapította, hogy „ennyi, ennek a férfinak csak kétszer kell megdicsérni a

hajóját, és már kész, meg is van a figyelme és az odaadása, milyen unalmas”, majd figyelmeztette magát a széles mosolyú koccintás közben, hogy ez gonoszság, gonosz az, ahogy gondolkodik most Dénesről, és bűnbánatában tovább szórakoztatta a férfit, végigkérdezte az összes beépített elem külföldi beszerzési helyét, míg a többiek – Konráddal együtt – a régi időkről adomáztak vagy saját nyaralóik felújításáról értekeztek.

Az évfolyam maradékával, a később érkezettekkel is csak akkor találkoztak, amikor már a szálloda felé tartottak, és a viszontlátás örömén felbuzdulva tettek még egy kört együtt a sétányon, majd megittak egy kávét a part menti cukrászdában. Gina már ott volt, csak fel sem merült Lídiában, hogy ennek bármi jelentősége lenne, pedig a nő feltűzött, gyér haja egész jól mutatott a hosszú kávéval – „minden nélkül”. Bár köszöntek is egymásnak futólag, Lídia az egészet csak vacsora közben vette észre.

A svédasztalos desszertnél ugyanis a vendégek felálltak, a csoki- és gyümölcschabok, mentafagylalt és művészi elrendezett diabetikus epertorták körül tömörültek már elegáns ruhában, öltönyben, selyemben, ráncosodó vállra lendített szaténban, Lídia meg éppen ekkor tért vissza a mosdóból, és a terembe lépve, már az ebédlőhöz kapcsolódó beugró falánál egy pillanatra megtámaszkodva az tűnt fel neki, hogy a távoli asztaloknál, az ehhez a menühöz nem teljesen illő paleo mandulatorta előtt Konrád áll neki háttal, és Gina selyemsállal borított vállára és hátára teszi a kezét. Baráti gesztusnak is érthette volna mindezt egy ismeretlen – másfél pillanat, igazán –, de Lídia tudta, hogy Konrád ilyet nőkkel soha nem csinál: soha nem érint meg egy nőt csak úgy, és lehet, hogy az évfolyamtalálkozó kivételezett helyszín, amikor az ember ledobja annyi év gátlását, és újra fiatalnak érzi magát, de Konrádra ez az érv nem lehet érvényes, mert ő még így is – a barátai váratlan ölelgetése ellenére is – túlságosan illemtudó és távolságtartó. Ráadásul Gina erre odafordult Konrádhoz, profilból látszott az arca, a szemébe nézett, mondott néhány szót, amit Lídia nem hallott, azt viszont ilyen messziről is érzékelte, hogy valami történt, mert Konrád szinte soha nem áll úgy mások előtt, mint egy nyitott könyv, Konrád csak ritka, különleges pillanatokban engedi olvasni magát és csak nagyon megválogatott emberek számára, és most Ginának mégis engedte, úgy állt a nő tekintetében, mint egy gyerek, aki nem védekezik még senki szeretete ellen. A jelenet annyira megható volt, hogy Lídiának néhány percébe is beletelt, amíg igazán dühös tudott lenni.

De aztán persze megérkezett. Az erős szívdobogás, kisebb remegés, amit főként a karjában érzett, összeszorításra váró ajkak, amelyek nem szorulnak

össze, mert a látvány kívülről maradt továbbra is tökéletes, Lídia tökéletes, tökéletes, világos rózsaszín ruhája a derekától kiszélesedik, lágyan omlik a térde alá, az anyag kirajzolja még mindig szép lábát, a combja vonalát, amikor maga is a málnahab felé igyekszik – „ki a francot érdekel a rohadt málnahab?” –, mosolya majdhogynem természetes, bár furán visszafogott, és Dénes ajánlására elfogad még egy kis bort, azt, amit később a szállodaszobában a kezében tart. Okosan és szellemesen beszélget a Kék szalagról meg a magánrendeléséről, közben meg jár az agya, és csak azt kérdezi magában, hogy miért éppen Gina? Miért nem legalább egy harmincas csitri? Aki tényleg jól néz ki, legalább csinos és nem csak „ahhoz képest”. Leginkább pedig: most kezdődik valami, vagy már százezer éve elkezdődött és ez csak az utórezgése? És a leggyötrőbb feltételezés: hogy Gina igazából régebben volt, mint ő, hamarabb jött, és ezek szerint maradt is. Hiszen hiába volt házasság, amíg meg nem halt a férje, elférhetett mellette egy viszony. A gyerekei ellenére is. Most, hogy belegondol, persze emlékszik már, hogy a tíz évvel ezelőtti találkozón is összebújva beszélgettek Konráddal vagy egy órát, bár ha akkor szeretők lettek volna, nyilván nem hívják fel magukra a figyelmet az összebújással, csak hogy lehet, hogy utána váltak azzá, hiszen Konrád valamit motyogott egy időben Gina betegségéről, hogy segíteni kellene neki, ráadásul egyszer, talán két éve, talált egy képet a férje régi iratai között egy nagyon fiatal lányról, csak Gina lehetett, ez már biztos, és ha felidézi, milyen hangon szokta Konrád ezt a nőt emlegetni, hát az mindent megmagyaráz. Nézi őket a bor mögül, arcára fagyott vicsor, így képzeletben magát kívülről, hallgatja Dénest fél füllel, látja, hogy már hármában állnak egy ismeretlen férfivel, és megállapítja, hogy a fene vinné el, mégiscsak egész formás ez az öreg tyúk. Éppen ezért még jobban végigméri, és hirtelen eszébe jut, mi volt Gina betegsége, mit dűnnyögött Konrád nagyjából öt éve, amire akkoriban nem túlzottan figyelt, hiszen egy nemzetközi konferenciát kellett teljesen egyedül megszerveznie. Hát a melle, levágták az egyiket vagy mindkettőt, ilyen részletesen nem emlékszik, de egyet legalább biztosan, és most el kell ismernie, hogy elképesztő lett a plasztika utána, franc vinné a hülye rákot; ő meg itt áll a valaha ég felé ágaskodó, régebben hibátlanok mondott mellekkel, a teste feltűnő, meglötytyedt ékességeivel, amelyek annyi problémát megoldottak helyette, hivatalokat, férfiszíveket nyitottak meg pusztán annyival, hogy egy részüket megmutatta, hogy a dekoltázs te tejét félig megvillantotta, biztosra ígérték, hogy vannak még olyanok, akik sóhajtoznak érte, és ezek a feltűnőségforrások mára szolidan beleplötytyednek az alakformáló body kitömött melltartó részébe, amely tényállás már önmagában okot adna a jajveszékülésre egy arra alkalmas helyen, de pillanatnyilag mégsem az a legbosszantóbb, hogy annak a hatvanhárom éves csotrogánynak

szébb a cicije, mint neki ötvenkilenc évesen, hanem hogy Konrád nem is azt nézi. Hogy rohadna meg a vén marha, a szemébe néz, amikor csak teheti.

Lídia állva, mérgesen kanalazta a málnahabot Dénes mellett – pocskék dolog a málnahab száraz vörösbor mellé, és lesújtó tudat kettőt egymás után bekebelezni valakinek, aki egyébként nem fogyaszt cukrot hétköznapiakon, és ami még ennél is súlyosabb: nagyon nem illik a habfalás látványa egy olyan finom nőhöz, mint Lídia –, közben pedig úgy érezte, egy-kettőre összeállnak a történet részletei. Vagyis talán nem, mégsem egészen, merthogy valami van, az biztos, de hogy mi és mióta, az teljesen bizonytalan.

Nem tudta, mit tegyen, és ez megijesztette. Aztán mégis panaszkodni kezdett Dénesnek, hogy fáj a feje, és szomorú tekintettel közölte, hogy fölmegy a szobába. Elegáns léptekkel Konrád felé tartott, megérintette a karját, és egy „drágám” kíséretében odasúgta neki félhangosan, hogy rosszul érzi magát, egy kicsit pihenne. A férje hitetlenkedve pillantott rá, megkérdezte, hogy vele menjen-e, mire Lídia azt válaszolta, „csak, ha gondolod”, így Konrádnak nem maradt választása. A liftben nem szóltak egymáshoz, a szobában a férfi bekattintotta a kártyáját a falon levő rekeszbe, felkapcsolódott az ágy melletti kis villany, majd félig aggódva, félig mérgesen fordult a feleségéhez, aki addigra már letette a kezében maradt poharat és ledobta a kis szürke kabátkát is magáról, mereven nézett rá, az izmai is megfeszültek, mint akinek beállt a nyaka és a háta, és a fájdalom kifacsarta a tagjait. „Lídia, drágám, te nem szoktál rosszul lenni, tényleg van valami baj?”, a nő meg majdnem minden kontrollt elveszítve, remegő mellkassal, kijelentésként tette föl a kérdést, „most mondd meg, Konrád, megcsaltál te engem. Volt valakid az utóbbi harmincöt évben.” Utólag visszagondolva borzasztóan nevetségesnek találta magát, és szégyellte, hogy mindezt kimondta, pont ezt, amit valószínűleg előtte még párszázszor sokmilliószor, „milyen lehasznált, szar, hazug mondat és kérdés”, gyötörte magát Lídia később egyedül az asztalon ülve, cigarettájával az ablakon keresztül közvetlenül az erkélyre hamuzva, főként azért hazug, mert nem érdekelte a válasz, nem az erre adott válasz érdekelte, hanem csak az, hogy „van-e valami Ginával? konkrétan Ginával volt-e valami? mikor, hol?”, de félrecsúszott a dolog, és nem ez hangzott el. Konrádot meg elfogta a pulykaméreg, bele is vörösödött a feje, majd fehérre halványult. „Úristen, Lídia, ezt most muszáj? Jézusom”, és beállította a falat maga köré, teljesen és totálisan elérhetetlené vált, annyit lehetett tudni, hogy végtelenül dühös és ingerült, amiért a felesége elrontja az estéjét. A nő persze nem hagyta magát, őt nem lehet így lerázni, úgy érezte, és Konrád rohadt falát akkor is feltöri, ha a fene fenét eszik

is, nem tehetetlen kislány, hogy megijedjen egy ilyen rettenetes kőszobortól, mint a férje. Csak gondolkodni felejtett el, de ez tényleg nem is olyan helyzet volt. „Válaszolj, Konrád, tudnom kell”, követelte hangosan, holott nyilvánvaló volt, hogy ezzel semmit nem ér el. „Volt szeretőd rajtam kívül?”. „Mint egy huszonéves bakfis”, gondolta magáról negyed óra múlva, „megőrültem, vagy mi?”. A férfi egy ideig hidegen kérlelte, hogy hagyják ezt a beszélgetést máskorra, „Lídia, kedvesem, ez a szóváltás nem illik az estéhez”, fedte meg őt távolságtartóan, és a nő más körülmények között tisztán látta volna, hogy a hidegség mögött rengeteg riadtság és kétségbeesés bújik meg, amit Konrád mindenféle vallatás jellegű beszélgetésnél átél, csak hogy most képtelen volt erre figyelni. „Szarok arra, mi illik ehhez az estéhez, Konrád, szarok a szabályokra”, sikította most már, „válaszolj!”. A férfi pedig elért a tűrőképessége határára, ezt onnan lehetett tudni, hogy az eddiginél is közönyösebbnek tűnt, és megvonta a vállát. „Rendben. Nem. Nem volt. És most lemegyek a többiekhez”, közölte, mintha csak az agyaggalamb áráról tárgyalt volna, majd otthagytta a nőt. Az utolsó pillanatban, amikor még egymással szemben álltak, amikor Konrád darabos mozdulattal összehúzta az öltönykabátját és féloldalra fordult, a tarkója már majdhogynem csak hátulról látszott, Lídia – maga számára teljesen váratlanul – megkívánta a férjét olyan heves vággyal, amit már ezer éve nem érzett, teljes testes, húzó kívánással, ami – ha nem is az első időszakra hasonlított, de – több mint tíz évvel azelőtti önmagára emlékeztette, és ettől a vágytól még gyötrelmesebbé és megalázóbbá vált a pillanat. Éppen most, amikor veszekednek, amikor Konrád gyűlöli őt, amikor talán a szemébe hazudott. Éppen most kellett ez is. És erre elmegy.

A becsukott ajtót nézte teljesen árván, és akarta a kontrollt, mindennél jobban akarta. Mi folyik itt? Tudnia kell, nevet kell neki adni, meg kell fejteni, uralni kell. „Időskori krízis, hirtelen jött hiperérzékenység, talán enyhe paranoia”, sorolta magában, hogy megnyugodjon, majd zokogni kezdett, „kurvaélet a pszichológia”, és bőgve berohant a mosdóba, hogy a szeme alá nyomja az odakészített papírzsebkendőt, nehogy teljesen lefolyjon a sminkje.

Nagyjából a harmadik cigarettánál már úgy érezte, valamivel talán mégis világosabban látja a helyzetet. Végre. Egy dolog, hogy röhejes, sőt, elképesztően gyerekes volt a rosszullete, a vallatós jelenet pedig még inkább – igazán régen nem csinált hasonlót, nem hitte, hogy valaha még ilyen eszközkhöz fog folyamodni, valóban szánalmas –, egy másik, hogy már maga sem tudja, mit várt Konrádtól. Hiszen ő ugyanezt a választ adta volna, és természetesen ez a helyes válasz, mert az igazság nagyon is tág fogalom, és hogy egyes

párok olyan megrögzötten ragaszkodnak bizonyos faktuális részletekhez, és számukra a tények – az úgymond „tények”, hahaha, igazán mulatságos, szóval a „tények” – képezik az igazságot, nem jelenti azt, hogy jól is értelmezik a dolgot. A terápiákon is mindig nehezebbre esett nem lebeszélni a klienseit, hogy otthon bevallják, huszonöt éve csókolóztak valaki mással, vagy tíz éve egyhónapos viszonyuk volt házasságon kívül – mindig úgy gondolta, hogy ennyit, de ennyit aztán már igazán elhordozhat egy ember magában. Most ha az ő viszonyait vesszük, azt a néhányat, mi jelentőségük van már? Az volna a nagybetűs igazság? Ugyan már. Konráddal van, Konráddal volt, a többi mit számít? Ezt a butuska kérdést, hát komolyan. Ennyi idősen már érett nőként viselkedhetne, ez volna a minimum.

Csak ez most Gina. Gina, a francba. Teljesen átírja a dolgokat. Mert van azért mindennek egy határa, amit már nem szabad engedni megtörténni. Egy egy-két évtizedes viszony – már ha tényleg tart – komolyan karcogtatja ezt a határt. Enyhén szólva. Ráadásul Lídia maga számára sem arról nevezetes, hogy annyiban hagyja a dolgokat, ha azok számára nem kedvezőek.

Elnyomta a cigarettát az ablakon kinyúlva, a csikket a párkányon levő hamuzóban hagyva. Ehhez fel kellett emelkednie, és mivel elfogyott a bor is, lekászálódott az asztalról, benézett a minibárba. A kis whiskyt elővette, kinyitotta, és egyből magába öntötte, kicsit már érezte is a savat a gyomor-szájánál. Gyorsan hatott az alkohol, meg is billent, de belekapaszkodott az asztallapba, úgy már nem tűnt vészesnek. A fürdőbe lépett, a vacsora előtt a mosdókagyló mellé dobott púderből ecsettel felvitt egy adagot a T-vonalára, a korábbi szemceruzát korrigálta és kiegészítette – visszataszítóan kezdett már lefolyni a festék a szeme alatt, állapította meg –, majd a rúzsozást szakértő mozdulatokkal újra elvégezte, a régiből úgysem látszott már semmi. Mályva – kifogástalanul illik a ruhájához. Magára vicsorított, hogy ellenőrizze a fogait, majd a rúzst és az ecsetet ledobva ismét a minibárhoz sietett, és egy újabb rövidet hajtott le, éppen azt, amelyik a kezébe akadt. Bedobott egy savlekötőt a kis neszeszeréből, a fiókból, belebújt a világosszürke, selyemmel bevont magassarkújába – erőltetni kellett egy kicsit álltában, hogy beférjen a lába, de sikerült – és Ginához beszélt magában, akivel életében eddig, ha húsz mondatot váltott. „Ha azt hiszed, kisanyám, hogy én ezt ölbe tett kézzel végignézem, akkor iszonyú nagyot tévedsz. Nem adom Konrádot. Harcot, csatát, háborút, mindent megnyerem, akármilyen jól is nézel ki ma kivételesen. Csodacici csodagina. Ha harminc éve tart a viszonyotok, akkor nincs mit hozzászólnom, de ha nem, akkor mindent viszek, az ördögbe is.” Józannak semmiképpen

nem volt mondható, viszont most már pontosan tudta, mit akar, koncentrált, tisztán látó részegség volt ez, így érezte legalábbis, és jól esett a hirtelen jött tettekre készség; felvette a boleroját, kicsit szuszogott, amikor bele kellett bújni, magához szorította a kezi táskáját – a cipő és a felöltő színében, vállpánt nélkül –, ezt a vacsoránál elfelejtette, viszont most jól esett valamit fogni, biztonságot jelentett, majd hirtelen ötlettől vezérelve belekotort a lapos, elegáns kis kiegészítőbe, hosszan keresgélt, és elővette a mobilját. Egy üzenetet pötyögött Krisztinának, bár alig látta a betűket. „Ne hagyd el Marcellt, nem jó döntés”, írta, majd rányomott a nagy gombra, amelyikről azt sejtette, a küldést jelenti – így szemüveg nélkül nem tudta pontosan megállapítani –, és az ágyra hajtotta a készüléket. Mire a vékony kis eszköz a paplanra ért, már megbánta, amit tett, és őszintén remélte, hogy eltévesztette, és a helytelen ikont választotta, vagy ha nem, akkor holnap fel kell hívnia a lányát, és kimagyarázni magát. „Hogy nem tudok kibújni a bőrömből”, korholta magát idegesen, és ha megengedte volna magának, a végén még el is szomorodik. De mivel fontosabb feladata volt most a lánya házasságánál – a saját házassága, vagy mi –, indulni készült, csak előtte, az ellenőrzés kedvéért, még utoljára belepillantott a szekrényen elhelyezett egész alakos tükörbe. Akkor, ahogy meglátta magát, hirtelen megijedt, mert biztosan tudta, hogy most eljött az igazság pillanata, holott pontosan az a kép fogadta, ami az imént a fürdőben: a leomló szőkhített haja, szép, de egyre keményebbé váló vonások, élénk, világos tekintet, szerinte csúnyuló, mások szerint irigylésre méltó alak az egyszerűnek tűnő, mégis rafináltan megvarrt ruhában. Csakhogy most végtelen egyszerűséggel érte el a teljes bizonyosság, hogy minden eddigi önfelismerése tévedés volt. Tévedés volt, hogy azt hitte, több lépcsőben is azt hitte, végre egy önbizalommal rendelkező, igazi nő lett, aki tisztában van a saját értékeivel és bízik is bennük. Kiváló szakember, aki az évek során nyert alázattal, figyelemmel és tudással közeledik másokhoz, aki a veszteségeiből sokat merített és adott vissza másoknak. Az a vigasztaló, megnyugtató érzés, hogy a kotnyeles, minden lében kanál csitriből hosszú önismereti munka és szenvedések árán harmonikus nő lett – orbitális hazugság. Hiszen nézi magát a stikában elszívott cigaretták és elfogyasztott rövidke után, romjaiból látszólag kikászálódva, és annyit lát, hogy egy kisstílusú szarkavaróból nagy formátumú manipulátor lett. Ennyi. Egy „ahhoz képest jó nőnek mondható” szipirtyó, aki jobb időszakokban tehetségesen mozgatja a szálakat. Hát itt tartunk.

Lídia grimaszolt, kiengedte a levegőt, érthetetlen módon megnyugodott, és még gyorsan eszébe jutott egy bölcsesség, vagy inkább egyszerű igazság, amit egy nagyon drága, több napos meditációs workshopon szerzett meg. Sok évvel azelőtt nagyjából négy napot ült egy helyben, pihenésképpen legfeljebb

egy-egy kijelölt ászanába állt bele, de mindenképpen minimum öt percre, keveset evett, figyelmesen lélegzett, és a fáradságos folyamat végére arra jutott, hogy „az van, ami van”. Meg arra is, hogy „csak abból építkezhetünk, ami van.” Félelmetes, revelatív erejű felismerések voltak ezek, és a második nagy igazság gyönyörűségén csak az változtatott kicsit, hogy néhány nap múlva ráébredt, hogy ezt tulajdonképpen már régebben is tudta, akkoriban, amikor Konráddal összeházasodtak, semmijük sem volt, és Feri, a festő az egyébként is lelakott új lakásuk felújítását tönkretette az alkoholizmusa és a figyelmetlensége miatt, na, akkor, amellet, hogy Lídia összeveszett Ferivel, még megvették a legolcsóbb falfestéket, ketten kuszán-sután befejezték a munkát, Konrád fa lemezeket szerelt a falra polc gyanánt, de a holmijaik nagy részét így is a földön tartották még évekig, amíg nem tudtak végre bútorokat is venni, hát akkoriban világos volt, hogy miből főzünk. De már mindegy, hogy ez a nélkülözés vagy az ászának igazsága, legalább nem kérdőjeleződött meg. Ha egy öreg, manipulatív liba áll itt, akkor az van. Akkor ebből főzünk. Nem a harmóniából. És Gina jobban teszi, ha elkezd reszketni.

Szusszant egyet még mindig megkönnyebbülten ettől a nem túl kedvező, de megkérdőjelezhetetlennek tűnő belátástól, majd megfeszítette az izmait, és legtündöklőbb mosolyával lépett ki az üres folyosóra, libbent végig a süppedő, tisztító szagú padlószőnyegen a magassarkújában a lábfájásról és a bütyke nyomásáról tudomást sem véve. A liftben már nem nézte magát, háttal a falnyi tükörnek támaszkodott, közben egyre biztosabban érezte, hogy hülyét csinál magából, és egyáltalán nincs is ügy, emiatt pedig nincs harctér, nincs esemény, a problémája nem is létezik, Gina meg Konrád már rég elvegyültek a tömegben.

Mégis, amikor belépett a különterembe, hallotta a zenekar szöszmötölését, halk, bárgyú muzsikát, számára túlzottan is megnyugtatót, a letakarított asztalokat vizslatva és a csoportokban borozók között a férjét keresve, az egyik sarokban meglátta Konrádot azzal a nővel, pont azzal, a vén kurvával, a fekete démonnal, az öreg trottyal, a talán szeretővel, amint meghitten beszélgetnek, kezüket az asztalon tartják nem messze a másiktól, és a nő tekintete ellágyulva veszi körül Konrádot, körülfogja, mint a folyó a belevesző, már félig átcsiszolt köveket. „Szóval igaz”, mosolyodott el Lídia még szélesebben, mint az imént az emeleti szobából kilépve, kicsit talán túlzott igyekezettel letagadva a látvány okozta fájdalmat, amelyet egyébként – természetesen – alig észlelt, épphogy csak a torka feszült meg, és egyszer nem tudott nyelni, de ennek más magyarázata is lehetett; „akkor most kezdődik”, tette még hozzá magában, és

az izgalmat örömmel megengedte magának, tudta, hogy jót tesz a megjelenésének és a hatékonyságot is növeli. Érezte, hogy a kihívás hatására a bőre is kisimul, a szíve hevesebben ver, a tagjai csak belülről remegnek, a vér lüktetve duzzasztja az ereit. Világosan látta, hogy iszonyú kockázatos és izgalmas dologba kezdett rengeteg kiszámíthatatlan tényezővel, és tudta, hogy nem fél. Bizott az erejében, az eszében, a számító és eltökélt Lídiában, aki csak legbelül kétségbeesett, és a férjéhez és ahhoz a nőhöz vezető néhány lépés alatt, a kezei kecses mozgásában, a haja hátravetésében, a csípője egyszerre lányos, egyszerre érett ringatásában megtalálta önmagát. Végre. Ez volt az ő igazi entréja, és nem maradt hatástalan.

Bár Konrád csak akkor vette észre, amikor már majdnem mellettük állt, Gina szinte az elejétől követte a lépteit, és lehet, hogy ez volt a fontosabb. „Ó, Lídia, jobban vagy? De örülünk, hogy látunk!”, nézett rá, és az örömet nem túlozta el, legfeljebb az üdvözlés hangzott hihetetlenül, de legalább Konrád helyett kimondta. „Heveny fejfájás. Semmiség, igazán. Elmúlt már. Nem rostokolhatok végül is egész este a szobában.” „Hát persze, drágám, ülj le közénk, meg kell mondanom, egészen elbűvölő ez a rózsaszín szatén, már a vacsoránál észrevettem. Csodálatosan kiemeli az alakod”, folytatta Gina, és vékony, de izléssel kirúzsozott, barnás ajkai búbajos mosolyra húzódtak. Lídia elegánsan elfoglalta az egyetlen szabad helyet az apró asztal mellett, éppen kettejük között, mert Konrád és a nő egymással szemben ültek, megvárta, amíg a férje legalább valamiféle gesztust tesz az érkezésére – egy idő után Konrád kimondta a nevét, és teljesen meglepő módon megszorította a kezét –, majd belekezdett a hadműveletbe, ami elképzelése szerint a győzelemről és a férjéről szólt. „Édesem, szót sem érdemel ez az ócskaság, hiszen a te sötétkék összeállításod abszolút kiemelkedik a többi szett közül ma este”, adta vissza a bókot a nőnek, és örült, hogy egyetértenek abban, hogy a másik ruhájának dicsérete fontos része egy fair küzdelemnek. „Konráddal éppen az unokákról beszéltünk, képzeld, most született meg nálunk a harmadik, cuki kicsi lány”, újságolta ártatlan hangon és lelkendezve Gina, szép formájú, eres kezét továbbra is az asztalon nyugtatva. Konrád eközben mereven ült, mozdulatlan háttal, fagyott arccal és vizslató szemmel; egy pincér Lídiához igyekezett, és borral kínálta. Lídia hűvösen elfogadta a száraz vöröset; „áh, az unoka-kártya, szép húzás így elsőnek”, gondolta, és nem akarta elismerni magának, hogy ütött is. „Gratulálok, kedvesem”, válaszolta, „jó fárasztó lehet, mondjuk, de hogy a kisbabák milyen imádni valóak! Mindegyik lány?”, mire Gina bólintott, és Lídia végre szúrhatott. „Óh, ha ilyen szaporák a gyerekeid, biztos lesz

hamarosan egy kisfiú is, ne aggódj”, Gina nem válaszolt, a keze ügyében levő pohárból ivott egy kis proseccót, és amikor a pezsgő bort a merev ajkaihoz közelítette, kirajzolódtak az izmok a karján, Lídia pedig mintha mégis elvesztené a fonalat – egy pillanatra elmélázott azon, hogy a nő mellén, amelyet most a sötétkék selyem felső épp megfelelően takar és hagy szabadon, hogy ott látszik-e a vágás és vajon mekkora? És hogy Konrád ismeri-e ezt a vágást? Mennyire ismeri? „Meg elbeszélgettünk Mariáról, arról, amikor hárman mentünk kirándulni valamelyik télen. Hogy ők ketten mennyire imádták egymást! Nem is értem, miért vittek magukkal arra a három napra a magas Tátrába – istenem, a fiatalság milyen szenvedélyes is tud lenni”, folytatta Gina már keményebb arccal, vonásai a könnyed hang ellenére szigorúságot és szilárdságot mutattak, és ezúttal is betalált, mert Lídia sosem hallott még Mariáról, egy árva kukkot sem, biztos, valami csehszlovák liba lehetett, azok flangáltak itt az egyetemen, de ennek kiderítését máskorra kellett hagyni. Színpadiasan legyintett, „áh, Maria, hát persze, ezer éve történt”, közölte flegmán, Konrádot meg mintha a székéhez szögezték volna, nyilvánvalóan kellemetlenül érezte magát, és ez még enyhe kifejezés, viszont Lídia nem adott nagy teret a lamentálásnak, mert Gina szép kezére tette a sajátját, ellentmondást nem tűrően betolakodva a nő saját terébe, mindezt persze kedvességnek álcázva, a vörös géllakkja a körmén magára vonta a figyelmet és elterelte a halvány májfoltokról, amelyek a kézfején absztrakt formákat rajzoltak, és amelyeket még nem műttetett le, és a két női kéz igazság szerint, látványban legalábbis, gyönyörűen kulcsolódott egybe, közben pedig azt mondta, vagy inkább suttogta bizalmas hangon, hogy „nyáron lesz a harmincötödik házassági évfordulónk. Feltétlenül ott kell lenned a partin. Nem fogadok el semmilyen kifogást, Gina drágám.” „Óh, de kedves”, és Gina nem húzta ki a kezét Lídiáé alól, még ha ez is volt minden vágya, hanem alul lévő ujjaival ráfonódott a másik ujjaira, amelyek az ő tenyerét valójában már gúzsba kötötték, és visszaszorított. „Érdekes, hogy Konrád nem is említette. Persze, a nők szokták ezt szervezni, tudom...”, „Még azon is gondolkodtunk, hogy újra fogadalmat teszünk egymásnak, de rájöttünk, hogy erre semmi szükség”, csillogott Lídia, kibogozta magát Gina szorításából, megsimogatta Konrád zakóját, őt is bevonva a színjátékba. Ismerte a férjét, pontosan tudta, hogy fogalma sincs, hányadik évforduló következik, és hogy most bizonyára rosszul van tőle, mert minden háritása ellenére nem egy érzelmi nulla, átlátja ő a helyzeteket, és utálja, gyűlöli a megjátszást – emiatt nem értette sosem Lídia, miért őt választotta, de ez már mindegy –, de azt is tudta, hogy minden valószínűség szerint reggelre meg fog neki bocsájtani, mindig meg szokott. És ami még örömmel is töltötte el, az az volt, hogy elképzelése szerint Konrád most már

Ginát is utálta, mert elárulta Mariát, mert a pillanatnyi győzelem érdekében feladta a kettejük közti szövetséget, bármi legyen is az. Szegényke, el kéne engedni az asztaltól, de sajnos erre most nincs lehetőség. „Jól ismerem Konrádot. Vagy legalábbis, jól ismertem”, a mondat végén csak enyhén hunyorított, igazán, alig láthatóan, „Egy ilyen férfi mellett harmincöt év csak úgy elsuhanhat”, lökte a mérgét Gina ellenfelére, de Lídia erre nem hogy haragudott volna, hanem egyenesen fellélegzett, mert a múlt idő miatt – ami egyébként akár hazugság is lehetett, de az ellenfele hangjában levő keserűség, sőt, a rejtegetni kívánt szomorúság miatt valószínűleg mégsem volt az – arra következtetett, vagy inkább ebben a kiélezett helyzetben a hangsúlyból azt érezte meg, hogy nem volt itt harmincöt éven át tartó viszony, legfeljebb valami újra és újra feléledő ismeretlen mértékben kiteljesedő vonzalom, és bár más körülmények között ezzel is elég nehéz elszámolni, mégis végtelenül könnyűvé vált a teher, amit eddig nem is érzékelt pontosan, és csak a versenyhelyzet miatt nem engedte, hogy elernyedjenek az izmai. A harc tart, de ő viszi Konrádot, mégis viszi, és ez jó, ez komoly eredmény, és már biztos, hogy nincs minden veszve. Hogy is lenne? Minden sosincs veszve. Sosincs. „Valóban. Minden párnak akadnak nehézségei”, és itt élete legártatlanabb félmosolyát villantotta meg, „de mi mindig összetartoztunk, és túllendültünk a problémákon”, lehelte a szempilláit túlzottan is lányosan rebegtetve, de gyorsan meg is bánta. Mert ezt azért már ő sem akarta, nem mutatta, de kis híján belepirult az orbitális közhelybe, a tökéletesség hazugságába, főleg, hogy – most már így látta –, egy küzdelmes, de értékes kapcsolatról nyilatkozott ilyen visszataszítóan. „Egy időben gyakran összefutottunk Konival, egészen véletlenül találkoztunk, és akkor azt mesélte, hogy állandóan dolgozol. Annyira nehéz lehet ilyen sikeresnek lenni”, kezdte Gina, és már az ő arcán is látszott az árulás szégyene, nem tudta teljesen elfedni a pengeéles száj és az átható, barnából egészen feketébe váltó, haragos tekintet, de mielőtt folytathatta volna, hogy mi történt Konival azokon a találkozókon, amelyekről Lídia nem tudott, amelyek vagy megtörténtek, vagy nem, és ha igen, vagy szeretkeztek ők ketten, vagy csak panaszkodtak az életükről, esetleg beszélgettek és vágyakoztak, és amelyeknek további említése egy kiirthatatlan, ösvények nélküli dzsungelbe vezetne volna mindhármut, ahol igazságot, szerelmet, csalódást meg hazugságot soha nem lehet már tisztán megtalálni, az asztaluk mellé ért egy fiatal anyuka, akinek vállára fekvé aludt a legfeljebb fél éves kisbabája, a negyven éve végzett évfolyam talán legfiatalabb porontya. A kis nő fel-alá járkált a borozók között, a gyerek feje közeledett feléjük, majd távolodott tőlük ütemesen – és ők valószínűleg egyszerre látták meg az apró, ránctalan, puha arcot, az álomba merült, picike száját, a csurgó nyálacsát,

amelyiknek vége az anyuka szabadon hagyott vállán landolt, a lelógó kart és a baba ráhagyatkozó, nyugodt álmát, az első álmainak egyikét, és akaratlanul sóhajtottak egyet – most már mindkettejük nyilvánvaló megdöbbenésére – teljesen egyszerre.

Ezzel a váratlan egyidejűséggel pedig mintha felszabadult volna bennük az eddig lefojtott gyűlölet és a keserű gyász, amivel már ezer éve siratták önmagukat: a mellüket, a bőrüket a nyakukon, azt a finomat, a feszes fenéküket, a mutogatni való térdüket, a kulcscsontjuk szép ívét, a ránctalan arcukat és az egész nem működő szépségüket meg az összes kihagyott lehetőséget, a vágyuk szárazságát, a valamiért észrevétlenné vált, megfakult szenvedélyüket, amelyről tudták, hogy nem apadt el azért teljesen, csak mások, a kényelem meg az idő múlása miatt már régen el kellett titkolni és végignézni, ahogy satnyul és már alig melegít. És mintha varázslat szállta volna meg őket, mágia, szenvedély, vagy csak pusztán a szerelem, mély, mindent átható, falni vágyó szerelmes mánia, amelyik magáévá akar tenni és élvezni akar mindent, ami a földön megtalálható, az összes ízt, minden tapintani és fogni valót, selymet és recét, finom bőrt és durva sörtét, és ami szépnek látja még a pusztulást is, mert annak is van szaga, látványa, finomsága meg durvasága, és az élet része, ettől pedig csak páratlan és káprázatos lehet, egymásra néztek éppen úgy, mint a szeretők szoktak az utolsó pillanatban, egymás ruhájának letépése előtt, és az eddiginél sokkal vérmesebben és felszabadultabban folytatták, amit korábban elkezdtek. „Állandóan dolgoztál, Lídia, a konferenciákon csillogtattad magad, ezt mesélte Konrád, a szegény, kétségbeesett férfi akkoriban”, és Gina hangja érzékivé vált, amit maga sem értett, inkább Lídiának szólt ez, mint a férfinak, de lehet, hogy egyiknek sem, Lídia pedig mintha felült volna a nő ritmusára, a beszédének a ritmusára, és úgy utálkozott, felhördülve, néha majdnem sikoltva, sziszegve és egyszer-egyszer vádlón kiáltva, „Megnyugtattad, Ginácskám? Megnyugtattad? Ki kért meg rá téged, ki kért meg, hogy beleszólj az életünkbe?”, „Lídia, galambom, Konrád, ő kért meg, mert egyedül volt, érted ezt? Érted, édes, hogy senki nem hallgatta meg, amikor a felesége karriert csinált?”, „Ó Gina, Gina, foglalkoztál volna a saját életteddel, mint hogy másokéba szólsz”, „A gyönyörű hajad, azt szókíttetted, amíg mások szenvedtek. Érzéketlen vagy a démoni külsőddel, Lídia, Lídia...”, „Aljas áruló, így neveznélek, selyembe bújt gonosz démon”, „Lídia, nem érted, nem érted, hogy ez az egész...”, „Édes, éppenhogy értem, és pont ezért...”, és elkezdtek fél szavakat hajtogatni, mintha régről ismernék egymást, mintha meglenne a titkos kód, a legintimebb kapcsolódás, a saját nyelv, néha elhangzott az „örökké”, a „soha”, a „te

nem?”, „dehogynem”, „álnok”, „aljas”, „áruló”, „romlott”, „hitvány”, „utolsó ribanc” és még sok minden talán ellentétes jelentéssel, és senki számára nem derült ki, hogy a mondandók tartalma ezerszeresen számított, vagy egyáltalán nem, Konrád viszont már biztosan semmit, őt már csak pusztá ürügyként tartották maguk mellett, nem tudták, hogy mindkettejüket elátkozza vagy megért valamit a szomorú, szívszorító, kitörő, feszülő félig boldogságukból.

Lídiáék pedig összekulcsolódott pillantással kizárólag egymás bűvkörében léteztek, és ott nem nézték egymás szeme alatt az árokká mélyülő karikákat, amelyekben megállt az alapozó is, hanem csak a másik csillogó, megszállott, néha sajátos örületbe hajló tekintetét; azt vizsgálták, mi zajlik éppen, mire kell azonnal reagálni, halálos terveket eszeltek ki, de mivel elvesztették a világos gondolkodás képességét, beleveszték a saját terveikbe, és átengedték magukat egy náluk hatalmasabb áramlásnak. Delíriumban folytatott harc volt ez, viszont életre, halálra, öltre, vérre, és – legalábbis valamifajta – szerelemre. Zsigerből, gyomorból, teljes testből gyűlölték egymást, és ellenfelük mohó mozdulatait vizslatva, mindenre felkészülve, azt is tudták, hogy ezzel a gyűlölettel most megmentik egymást és magukat. Ha tehették volna, végigcsókolják a másik minden lötytyedt, lógó, száradó, élettől újra duzzadó porcikáját.

© Fortepan, Hetényi Zsuzsa